

קונטרס

אופני
ביאת
הגואל

ליקוט מקורות
בענין
מישיח מן המותם

מחוקט ע"י
הרב אליהו פרידמאן
והרב מנחם מענדל רובין
בארעגשטיין

קונטרס
אופני
ביאת
הגואל'

© כל הזכויות שמורות למחבר

להערה:

ofaneibiasagoel@gmail.com

עימוד

ועיצוב כריכה ושער:

beishasforim@gmail.com

RAV AHARON SPIRA

GRAND RABBI
OF PARDES KATZ

אהרן שפירא

רבה של פרדס כץ
ואבד"ק הימנא

ב"ה, חודש ז'מני ת'שובה מ'משמיים ו'באים ה'תשפ"ב

אל מעלת כבוד ידידנו הנעלה איש המעלה, האברך כפשוטו וכמדרשו אב
בחכמה ורך בשנים, הרב אליהו פרידמאן שליט"א, ואתו עמו רעו איש אשר כמוהו,
כהן שדעתו יפה, האברך הרב מנחם הכהן בארענשטיין שליט"א.

באתרא דלא ידעי להו בעינא למימר מקצת שבחייהו דהני תרי צנתרי דדהבא,
המופלגים בהפלגת חכמים, אשר יראתם קודמת לחכמתם; וכי המה יראי שמים מרבים,
חסידים ואנשי מעלה; אין להם בעולמם אלא תורה ויראת שמים ואמונה שלימה בביאת
המשיח וצפייה לישועה.

הנה ידוע מה שפוסק הרמב"ם (בהלכות מלכים יא, א) שמלבד החיוב להאמין
בביאת המשיח צריך גם לחכות לביאתו. וזוהי אחת השאלות ששואלים ביום הדין,
כבגמרא (שבת לא, א). וכך אכן חיו ו'נשמו' יהודים משנות דור ודור באמונה שלימה
בביאת המשיח ובצפייה לישועה.

לא כדורות הראשונים דורות האחרונים, דרא דעקבתא דמשיחא, אשר נתמעטו
הלבבות, יתמי דיתמי אנו ובחשוכא שרינו, אשר על כן העצה היעוצה היא לעסוק בדברי
תורה בענייני הגאולה ומשיח, בתוך תלמוד תורה בכלל, וגדול תלמוד שמביא לידי
מעשה, התחזקות באמונה שלימה בביאת המשיח ובצפייה לישועה.

האמונה בה חיו יהודים משנות דור ודור הייתה כי הרחמן הוא ישלח לנו משיחו
הולך תמים, ופתאום יבא ממרומים. היו זמנים שבני אדם גם בני איש התקשו להבין
שירד משיח מן השמים, לכן פרסמו כי משיח מן חייא, על יסוד דברי הרמב"ם (שם, ד)
ועוד. וכבר אמרו חזקה על תעמולה שאינה חוזרת ריקם, עד שהתקבל בפשטות כי
משיח מן חייא. אבל בגמרא (סנהדרין צח, ב) מצינו 'אי מן חייא... אי מן מתיא...'

ואכן כאשר הרב צבי קאלישר זצ"ל שלח אל הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל
ז"ע את ספרו "דרישת ציון" בו כותב כי אין להאמין שמלך המשיח יבא ממרום, וכי
שיבת ציון תהיה בדרך הטבע דווקא, התרעם על כך והתבטא שכתב דברים אשר לא
כדת, וכי ראיותיו אינם ראייה, כעדות חתנו הרה"ק רבי דוד משה מטשארטקוב ז"ע.

כנראה כי אף גם זאת בכלל מה שכתב הרמב"ם (שם יב, ב): "וכל אלו הדברים
וכיוצא בהן לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו..." ואין לנו אלא להתחזק באמונה שלימה
בביאת המשיח ובצפייה לישועה (כפי שמסיים שם), ולשפוך שיח ותפילה לגורא עלילה
שיחיש לנו את הגאולה.

אשר על כן מה טוב ויפה הדבר הזה שעשו נפלאות הני בי תרי רעים האהובים
בחיבורם הנפלא, בו נקבצו ובאו יחדיו לפונדק אחד, מאמרים שונים מספרים שונים
בעניין משיח מן השמים. ושמא קגרים אליהו [מבשר הגאולה] ומנחם [שמו של משיח].
ואמינא לפעלא טבא יישר חילא.

אין לי אלא לברכם שחפץ ה' בידם יצליח, להוציא לאורה ולהפיצו בישראל.
ובטוחני שאוצר בלום זה יתקבל בין אחב"י בחיבה יתירה, ויעשו שרש למטה
בהתחזקות באמונה שלימה בביאת המשיח ובצפייה לישועה, ופרי למעלה בהתגלות
משיח צדקנו, 'אי מן חייא... אי מן מתיא...' ב"א.

ברגשי חיבה יתירה וברחשי ברכה מרובה
מצפה לגאולה קרובה ולישועת ה' כהרף עין

הרב אהרן שפירא, אבד"ק פרדס כץ

ט"ו אלול תשפ"ב

דברי ברכה מהרב ברוך מרדכי פראנק שליט"א

שלום וברכה

אשריך מה טוב חלקך, אשרי מי שעוסק תמיד בכל ענייני גאולה ומשיח ובכך מראה את גודל רצונותיו כיסופיו שכבר יבוא גואל ויתגלה הגואל ויגאל את כלל ישראל ויביא את העולם לקץ התיקון. ואם אמת הדבר שכבר פסק הרמב"ם (בהלכות מלכים) שדברים אלו לא ידע בהם אדם איך שיהיו עד שיהיו, והעיסוק שלנו צריך להיות בעיקר בענייני הוויות ראביי ורבא, אבל לא מן הנמנע שבכל זאת בכל יום ויום צריך כל אחד ואחד ללמוד ולעייין בכל הלימודים של ענייני גאולה ומשיח בכדי לעורר עצמו מתוך הלימוד בדברי חכמינו את לבבו ברצונות וכיסופים לביאת הגואל.

חזק ויאמץ לבך, אינני חושב שאני הראוי לתת הסכמה אבל דברייך הם ליקוטים מכל צדיקי הדורות והם וודאי לא צריכים ההסכמות מאתנו.

בכבוד רב

ברוך מרדכי (מוטה) פראנק

הסכמה מהרב ישראל יונה הלוי הורוביץ אדמו"ר מבוסטון ב"פ

יום שנכפל בו כי טוב לסדר פינחס (זה אליהו)

אל מול כבוד ידידי ורב חביבי החסיד התמים ר' אליהו פריעדמאן נ"י

נפעמתי מאוד על התפקיד שנמלת על עצמך, להכניס אמונה של משיח צדקנו, שהרבה צריכים חיזוק בענין זה, להבהיר ולכלל הפחות לחשוב ולעיין בו, כמו כל חלקי התורה הקדושה.

הרבה דרכים למקום, ולא כל הדרכים שוות, כשם שאין פרצופיהם דומות עד אין שיעור. אבל העיקר דלה דלה ממקורות נאמנים של בית נשיאי חב"ד, ועוד הרבה מקורות נאמנים, ובכל דבר של הלכה ובפרט באמונה צריך לקבל ממורה דרך שלו הפרטי.

אבל אין ספק שעצם ה"מחכים אנחנו לך", ו"קיווינו כל היום", יביא את משיח בעגלא דידן ממש.

ברכתינו שיוזכה להפיץ ממעיני התורה והחסידות חוצה, ויזכה להרבות ולהוסיף תורה וקדושה.

בנפשו היקר מאוד,
ישראל יונה בן לאאמו"ר חיים אברהם

דברי ברכה מהרב שמואל אליהו שליט"א רבה הראשי של צפת

ראיתי את המקורות שאספת, ואשריך על כך. הם דברים חשובים, אבל אתה יודע שמקורות הם לא ספר שצריך הסכמה. ספר זה דבר שנכתב ויש בו פירוש והסבר ובדיקת המקורות והשוואתם. ובכל מקרה מאוד נהנתי לראות את כל המקורות בכניסה אחת. תבורך מן השמים.

שמואל אליהו

הסכמה מהאדמו"ר רבי דוד חנניה פינטו שליט"א

הסכמה
א"י יאר 5777
א' חשוון
ה'תשנ"ז
אדמו"ר רבי דוד חנניה פינטו שליט"א
ה'תשנ"ז י"ג חשוון
אדמו"ר רבי דוד חנניה פינטו שליט"א
ה'תשנ"ז י"ג חשוון
אדמו"ר רבי דוד חנניה פינטו שליט"א

ב"ה

אברהם יצחק ברוך גערליצקי
AVROHOM I. B. GERLITZKY
482 CROWN ST.
BROOKLYN N.Y. 11225
TEL/FAX: (718) 773-4115
Email Address: RebAvrohom@gmail.com

בס"ד

חודש תמוז תשפ"ג שנת הקהל קראונהייטס.

הן כל יקר ראתה עיני כאשר נשלח לי הקונטרס "אופני ביאת הגואל" והוא ליקוט נפלא מדברי חז"ל ראשונים ואחרונים וכו' בסידור יפה ונאה דבר דבר על אופנו ובלשון צח וברור, באופני ביאת המשיח, שע"ז בקל יכולים לעיין בכל ענינים אלו, והזמן גרמא שהרי נצטוונו מרכינו הק' שבזמנים אלו ש"הנה הנה זה בא!", צריך כל איש ישראל לעסוק בלימוד התורה בעניני משיח וגאולה ובית המקדש, ושהלימוד יהי מתוך ידיעה והכרה בוודאות גמורה שאין זה "הילכתא למשיחא" כי אם, הלכה למעשה בפועל ברגע שלאחר זה, כיון ש"מקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומשוכלל (כבר עתה למעלה, ותיכף) יגלה ויבוא משמים" ברגע כמימרא.

הקונטרס הוא פרי עמלם של הני תרי צנתרי דדהבא שניהם שוין לטובה התמים הנעלה והמצויין - שאני מכירו כבר משך כמה שנים, ויודע אני גודל יגיעתו שקידתו והתמדתו בלימוד התורה בכלל, ובעניני משיח וגאולה בפרט - **מנחם מענדל הכהן שי' בארענשטיין** והת' הנעלה והמצויין אליהו שי' פרידמאן.

ובכן אמינא לפעלא טבא יישר חילם לאורייתא, ומברכס שימשיכו להצליח מחיל אל חיל בהצלחה גדולה בעבודתם הק', ולהוסיף לעורר חיות ו"קאך" בלימוד עניני משיח וגאולה, ובקרוב ממש נזכה כולנו לעלות מעלה מעלה בלימוד התורה - בתורתו של משיח - תורה חדשה מאתי תצא, בגאולה האמיתית והשלמה.

אברהם יצחק ברוך גערליצקי

בד"צ דק"ק שכונת קראון הייטס
Beth Din of Crown Heights

390 Kensington Ave. Brooklyn, New York 11215 Telephone: (718) 604-5000 Fax: (718) 773-0186

ב"ה, ועש"ק לסי לא כן עבדי משה וגו', עשרים בסיון (ראה מג"א או"ח סו"ס תקפ. שם סתקס"ח סק"ח. סה"ש תנש"א ח"ב ע' 598 ואילך), ה'תשפ"ג, שנת הקהל.

מכתב ברכה

שנים זו שמעתי, בשמים יעופף, שתי גולות הכותרות, הני תרי צנתרי דדהבא, שנים גואלין, מאן נינהו נסיכי אדם, משיח מנחם שמו ואליהו (להגיד מפורש משלי ספ"ט שמיח נקרא גם בשם אליהו), נכנסו בחייהם, שניכם באין כאחת (ראה דב"ר ספ"ט), שני ת"ח מצטרפין, ויעל מנחם משיב נפשי, כהן שדעתו יפה, כהנים גואלין, דברי מנחם הלא הם כתובים, הרב **מנחם הכהן בארענשטיין** שליט"א, ומשנהו איש את רעהו יעזורו, אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו, הנה אליהו לקראתו, יד ה' היתה אל אליהו, הרב **אליהו פרידמאן** שליט"א.

שנים באו אל התיב"ה, ותכריך כתבים בידם, שנים שעשאוהו, הוציאוהו שנים, עט"ו ויד"ו באין כאחת, ופיהם יקבנו "אופני ביאת הגואל", כשמו כן הוא, ליקוטי בתר ליקוטי, בחפש מחופש, הכל כאשר לכל, אין גואלין לחצאין, דור דור ודורשיו, אשר מפיהם אנו חיים ומימיהם אנו שותים, תפוחי זהב במשכיות כסף, דבר דבור על אופנו, מעשה האופנים, כאשר יהי האופן, בהיות ורבו השואלים מה יהי משפט ביאת מקדש וקדשיו, דרך ביאתך אמרה תורה, וישב עליהם אופן, גם יש גואל, ואף כי הנה הגואל עובר, לא השבית לנו גואל, אין לך אדם מישראל שאין לו גואל, והאי ביאת אורו הוא.

וביקשו מאתנו לעלות בהסכמה, כיהודא ועוד לקרא, והאמת עד לעצמו, שא"צ לדידי ולדכוותי, שהכל מפורש בכתב אמת, שהראו מקורם טהור, תורה אור, נתי ספר וניחזי.

ולא נצרכה אלא לברכה, שיפוצו מעינותיהם חוצה, הלך והוסיף ואור, בגואל ישראל מאריך, כי רוח ה' נוססה בו וסמך לי ובא לציון גואל, תיכף ומיד ממש.

הרב יוסף ישעי' ברוין
 חבר הבד"צ

הקדמה

אין צריך להרחיק לכת יתר על המידה: די לנו להתבונן בתפילת שמונה-עשרה כדי לראות כמה מרכזי הוא מקומו של המשיח בחיים היהודיים: "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח, וקרנו תרום בישועתך", אנו מבקשים, "כי לישועתך קיווינו כל היום". מה יש בו, במשיח, שיוצר את הכמיהה המתמדת הזו? מדוע לא די בכך להזכיר אותו פעם אחת ביום, כמו שאנו עושים בשש הזכירות, למשל?

התשובה לכך פשוטה, אך מכרעת: המשיח מחיה כל הזמן את יכולתנו לשמור את התורה בשלמותה. כיום, בזמן הגלות, איננו יכולים לקיים את כל התרי"ג מצוות, ורק לעתיד לבוא נוכל לשמור את מצוות התורה במלואן^א. לכן כמיהתנו למשיח היא אפוא, ביסודה, שיקוף של רצוננו בתורה עצמה. לא פלא שמי שאינו מצפה לביאת המשיח סותר את אחד מיסודות האמונה שלנו, מכיוון שבצעם הוא מצהיר, במילים אחרות, שאין כל עניין בכך שהאמונה שלנו תישמר או לא תישמר, שאפשר להסתדר גם בלעדיה.

במובן רחב יותר אפשר לומר, שמי שיש בכוחו לנקוט פעולה שתעניק לעם היהודי את היכולת לעסוק באמונתו, ואינו עושה זאת, מראה בכך את אותה תכונה שלילית עצמה. הוכחה לכך אפשר להביא מפירוש הדר"ק^ב, שם הוא כותב שבימי דוד המלך נענש עם ישראל במגפה משום שלא תבעו את בית המקדש. וזה לשונו: "ומה אם אלו שלא היה בימיהם ולא חרב בימיהם נפלו על

א. ראה רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"א: וחורין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם, מקריבין קרבנות, ועושין שמיטין ויובלות, ככל מצותן האמורה בתורה.

ב. שמואל ב' כד, כה.

שלא תבעו אותו, אנו, שהיה בימינו וחרב בימינו, על אחת כמה וכמה". והרד"ק מוסיף: "לפיכך התקינו זקנים ונביאים ליטע בפיהם של ישראל להיות מתפללים¹ שלשה פעמים בכל יום: השב שכינתך ומלכותך לציון וסדר עבודתך לירושלם".

וגם ההיפך מזה נכון: מי שמצפה למשיח בכל לבו, הקב"ה נותן לו את שכרו. ברוח זו כותב החיד"א בעניין מה שנאמר בתפילה: "כי לישועתך קיוונו כל היום", שהמילה "כי" באה לומר שמי שמצפה למשיח ראוי לזכות לראות בביאתו במהרה.

משום כך, יהודים יראי שמים כמהו מאז ומעולם לגאולה, ונתנו ביטוי לכמיהתם באופנים שונים. היו כאלה שניסו לחשב את הקץ כדי לגלות מתי יבוא המשיח². אחרים שרו על המשיח³ או תלו דגל בבית הכנסת⁴. ואולם רבים נתנו ביטוי לכמיהתם לגאולה בכך שחיפשו ובחרו את האדם אשר לדעתם היה הראוי ביותר להיות המשיח, אם אכן הגיעה העת⁵. באופן טבעי, הגישה הזו הניבה מגוון

ג. וכגון זה פוסק הבית יוסף בנוגע לברכת המזון שתקנו להזכיר בברכת המזון על שלשה דברים ואם לאו אינו יוצא ידי חובתו

מלכות שמים מלכות בית דוד ובית המקדש ולפיכך מבקשים בברכת רחם גם מלכות בית דוד מלכות שמבקשים בונה ירושלים לצאת חובותינו.

זהו ממשיך שם וז"ל ואין (ישראל) נגאלין עד שיתודו ויתבעו שלשתן"

ד. מדבר קדמות מערכת ק' אות טז.

ה. עיין בספר מעיני הישועה מעין א תמר א-ב, ובכ"מ. שו"ת מן השמים סי' ע"ב, פ-פ"ג.

ו. ראה סוף מס' תמיד וז"ל: "השיר שהיו הלויים אומרים במקדש... בשבת היו אומרים (תהלים צב, א) מזמור שיר ליום השבת, מזמור שיר לעתיד לבוא ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים". ומסופר על אחד מחסידיו הרד"ק רבי ישראל מרוז'ין ושמו רבי יחזקאל כהנא שחיבר שיר על הרד"ק מרוז'ין, כל חרוז של השיר פותח באחת האותיות של השם 'ישראל' וכל כולו ספוג בכיסופי גאולה וביאת בן דוד במהרה. (ראה היכל הבעש"ט גליון כח עמ' קלה).

ז. בבית הכנסת של המהר"ל בפראג תלוי דגל לחיזוק האמונה בגאולה.

ח. ראה בספר שרי חמד, פאת השדה, מערכת האל"ף כלל ע.

רחב של דעות: היו כאלה שציידו ברב מסוים ואחרים – ברב אחר^ט, והיו שאמרו מאיזו ארץ הוא יגיע^י.

אך הבה נשאל את עצמנו: מה קרה כאשר אותם משיחים-בכוח מתו? כיצד הגיבו לכך האנשים? ברוב המקרים הם החלו לחפש מישהו אחר, אולי בן או תלמיד שלו שהיו בעלי תכונות דומות. אך היו גם תגובות אחרות. לפחות בכמה מקרים בולטים^י המשיכו בני האדם להאמין שאותו אדם שנפטר יחזור מן המתים כמשיח. דבר זה עשוי להיראות מפתיע בעיניהם של רבים מהקוראים, אך כאשר ניתן לכך הקשר רחב יותר אפשר יהיה לראות שמקרים כאלה אינם, בסופו של דבר, כל כך מזעזעים.

עד כה אמרנו שבני האדם חיפשו בין החיים מי יוכל להיות המשיח, אם הדור יהיה זכאי. דבר זה בוודאי עודנו נכון, וכך היה בהרבה מאוד מקומות וזמנים. אולם, זוהי תמונה חלקית בלבד. פחות ידועה העובדה שבמקביל לכך היה גם מספר עצום של יהודים שחשבו כי המשיח יבוא משמים. אמונה זו קיבלה צורות שונות:

ט. עיין בספר משיח בכל דור, מאת הרב יששכר דוד קלוזנר.

י. עיין בספר דברי דוד מאת ר' דוד משה פרידמן, וזה לשונו: "אדם"ר ז"ע אמר ששמע מאביו אדם"ר מרוזין ז"ע שמשיח צדקנו יבוא מקודם לארץ רוסיא". ובס' מזקנים אתבונן אמר הררוזינר וז"ל כל הנשמות הגבוהות נמצאים בדייטשלאנד. וגם נשמתו של מלך המשיח תבוע משם. וגם הרב הקדוש מצאנו, בשעת סעודת שביעי של פסח, נטה ראשו לאחוריו, ושהה כך זמן רב, ודי' נראה כישן. כשקוין, אמר: כמדומה לי שמשיח יתגלה באמריקה.

יא. עיין לקמן עמ' לט.

המשיח יקום לתחייה, המשיח יעלה לשמים בגופו כדי לרדת שוב בעתיד², או המשיח יבוא כנשמה או כמלאך³.

כאן ראוי להבהיר שני פרטים: ראשית, אלה שטענו שהמשיח יבוא כמלאך או כנשמה וכו' לא התכוונו לומר, כפי שאולי היה מקום לחשוב, שהמשיח לא יהיה בן אנוש (כגון שהמלאך גבריאל, או נשמה חרשה כלשהי שמעולם עוד לא הייתה בעולם הזה, הם שיהיו המשיח). כפי שנראה בהמשך⁴, הכוונה היא לכך שנשמתו של צדיק שכבר חי בעולם, ונפטר, תגיע בצורת מלאך או נשמה. כך ראוי יותר להבין זאת, מאשר לראות אמירות כאלה כהרחבה נוספת של מושג המשיח שנפטר.

שנית, בעוד שכוודאי היו כאלה שבחרו אך ורק באחת משלושת האפשרויות הללו ביחס להתגלות המשיח, ודחו את האחרות, היו גם רבים שטשטשו את הקווים בין התפיסות הללו; הם ראו אותן כביטויים שונים של אותו הדבר עצמו, ולכן גם סברו שכל אחת מהאפשרויות האלה אכן אפשרית.

אולם, תהא הגישה שננקוט אשר תהיה, קשה לא לחשוב

יב. עיין בספר 'שפתי חן' מאת הרב חיים נתנזון, וזה לשונו: אך יש לדחות דיש חילוק בין ביאת אליהו ומשיח למטה שכאים בלבוש עצמם שהיה להם מאז מהיותם בני אדם אלא דעכשיו הוא דק וספירי לבין מלאך היודר למטה שצריך להתלבש בלבוש שאינו שלו כלל עכ"ל. ומשמע שם שמשיח היה נפרד מגופו איזה זמן ולעתיד מתלבש בגופו שלו. אבל עיין הרמ"ק לקמן וכתוב שם שמשיח לא מת אלא חי בגוף כל זמן שהוא בגן עדן. וזה על המציאות. אבל עיין דרכי משה על אכן העזר וזה לשונו "כתב מהרא"י בפסקיו סימן ק"ב אשת אליהו הנביא או אשתו של רבי יהושוע בן לוי מותרת דלא מקרי א"א אלא אשת מלאך ושריא להנשא ונפקא מינה אם יזכה איש כמותן עד כן לשונו. עכ"ל. ועיין ספר בית אלוקים וזה לשונו שם "כי כיון שלא נתקיים חיותם בזה העולם ונתעלמו כמו חנוך הרי הוא כאלו הם מתים מזה העולם" עכ"ל. ובמועד קטן כו' עמוד א: אמר ריש לקיש לרבי יוחנן אליהו חי הוא? אמר ליה, כיון דכתיב "ולא ראהו עוד", לגבי דידה כמת דמי עכ"ל. ולכאורה מצד כמה ענינים נראה לומר על מי שעלה לשמים שהוא בגדר "מן המתים" בכלל.

יג. או יבא בגוף מדומה.

יד. ראה לקמן בחלק שכותרתו "אחרונים" עמ' מט-נב.

שהפופולאריות העצומה של כל האמונות האלה נובעת ממקור אחד ויחיד: העובדה שבמאות ה-16 וה-17 למנינם החלה תורת הקבלה להיות נפוצה בכל רחבי העולם היהודי^{טו}. הסיבה לכך מתבהרת מעצמה כאשר פותחים ספרי קבלה עיקריים, כמו ספר הזוהר. שם מוצאים, בזה אחר זה, תיאורים המתארים את המשיח כמי שאיננו שייך לעולם הזה, אלא גנוז בחדרי-החדרים של השמים ומחכה להתגלות^{טז}. אין זה מפתיע אפוא שכאשר חומרים כאלה הציפו את בתי המדרש עברה ההתייחסות למשיח שינוי קיצוני, ולעיתים קרובות הדברים שהועלו על הכתב מדברים בעד עצמם. כך, למשל, אנשים מסוימים הרחיקו לכת ואמרו, שהאמונה בכך שהמשיח לא יבוא מן השמים היא מכעיסה ומנוגדת לדת^{טז}. אכן, בעוד שהיו כאלה שהתנגדו לכך^{טז}, ואחרים אשר טענו כי זה

טו. עיין לקמן במובא מספר "על הגאולה", וזה לשונו: "מי שמבין קצת ביותר אריכות, אפילו כמו שהיא מוכנה בתורת הסוד והקבלה, הוא כבר מקצין בנטיעות". ולהבדיל, גם האפיקורסים אומרים על יהודים פשוטים שהם, כמו שכתוב באחד מספריהם: "ראשונה בע"ה נהגור אם המלך המשיח יהיה ילוד אשה כמרע"ה, יען ראיתי בחפשי דעת אומרים שעתיד לירד מן השמים או לצאת מג"ע בעבוד שמצאו בדרד"ל וברברי הזוהר שמלך המשיח הוא יושב במתיבתא דרקיע וגם בג"ע... ", והוא יילחם נגד דעת ההמון באמונה כזו.

טז. וע"ע בזוהר (פרשת נח עב, ב) בנוגע לדוד המלך מן המתים (הובא לק' עמ' ל, נא).

יז. ספר "מכתבים מזויפים נגד הציונות" דף לא, ושם מביאים את טענות הספר 'דרישת ציון' של הרב קלישר. זהו הנוסח המובא שם: "גאולת ישראל אשר אנחנו חוכים לה, אל יחשוב החושב כי פתאום ירד השם יתברך מן השמים ארץ לאמר: צאו, או ישלח משיחו כרגע מן השמים לתקוע בשופר גדול על נדחי ישראל ויקבצם ירושלימה ויעשה לה חומת-אש ומקדש א-ל ממרומים ירד... הסר מעטתה ההרגל מעליך אשר המון העם יחשבו, כי כרגע ידע אף יצריח משיח צדקינו ויתקע בשופר גדול להרעיש כל יושבי חבל. לא כן! ראשית הגאולה על ידי התעוררות רוח נדיבים ועל ידי רצון המלכיות לקבל מעט מני פזורי ישראל לארמת קודש"; עכ"ל. אבל באמת, אפילו הרב קלישר לא דחה את האמונה שמשיח ירד ממרום, אלא רק שזה לא יהיה כרגע. וזה לשונו המדויקת בספרו הנ"ל: "...או ישלח משיחו כרגע מן השמים לתקוע בשופר גדול על נדחי ישראל... כאשר הבטיח על ידי עבדיו הנביאים. לא, קורא משכיל. ודאי כל יעודי הנביאים יתקיימו באחרית הימים ולא כמנוסה נלך, כי מעט מעט תבוא גאולת ישראל". ועוד כתב במקום אחר: "יש להבדיל בין משיח בן דוד ומשיח בן יוסף. משיח בן דוד הוא מן השמים, יבא אחרי משיח בן יוסף כדי לסיים את הגאולה, מעשיו יהיו בדרך נס: תחית המתים, קברן נדחי ישראל והשלטת מלכות שד' על כל העמים, אבל משיח בן יוסף הוא מן הארץ".

יח. עיין ספר היובל דף קנט. אבל צ"ע בזה, שאין ברור אם הכוונה במקומות אלו לאיש בשר ודם מן

רק בגדר אפשרות^ט, בכל זאת יש הסכמה רחבה: במאות השנים האחרונות רבים-רבים מכין אחינו בני ישראל האמינו שהמשיח יתגלה אך ורק מן המתים^ז.

אם כך, כיצד ניתן להבין זאת? האם תופעה זו נובעת אך ורק מהחשיבה הקבלית, או שמא יש לה מקור גם בטקסטים אחרים? זאת ועוד: אילו רבנים, ככל הידוע לנו, תמכו באמונות אלה לאחר מכן?

את התשובות לשאלות אלו ימצא הקורא בפרקים דלהלן. אנו מביאים בהם לקט ציטוטים מדבריהם של צדיקים ותלמידי חכמים, מחז"ל ועד דורותינו אלו, המאשרים ותומכים בעמדה שהמשיח יכול להיות אדם שנפטר. אנו סבורים שדבריהם תומכים, מעל לכל, בשתי המסקנות הללו:

ראשית, הרעיון של משיח שקם מן המתים, וכן הרעיון של משיח היוורד מן השמים, נתמך לפעמים, ואף מוצהר במפורש, לא רק על-ידי חכמים פחות ידועים השייכים, באופן כללי, למסורת היהודית הלגיטימית: הוא גם נמצא בספרים חשובים הנלמדים על-ידי חלקים רחבים של העם היהודי, כגון הגמרא, המדרשים, ספר הזוהר, הראשונים, וכמה מגדולי האחרונים. במילים אחרות,

החיים בלבד, או אם לדעתם אפשר שלעתיד יעלה לשמים, והם רק נגד הדעה שהוא כולו רוחני. כמו האר"י^ל, שאמר שמשיח אינו מציאות רוחנית אלא בשר ודם, אבל אף על פי כן יש זמן שמשיח יעלה לשמים בגוף יורד אחר כך, וזה בכלל "מן השמים", אבל לא כמו אלה מההמון שאמרו שהמשיח ירד כמלאך או נשמה מגן עדן.

יט. עיין בספר חסידים מעשיות עמ' קן.

כ. "אך בפרט א' מהפטרס נשתרבו טעות בעיני ההמון, החושבים אשר משיח יהי' מלאך שיבוא ממרום, או נשמה שתצא פתאום מגן עדן וכדומה... " – פניני אור דף נא. "ראשית כל עלינו להודיע כי משיח לא רוחני הוא כפי שסוברים רבים... " – ספר היוכל דף קנט. וכן "כי ההמון עם חושבים שמשיח ירד מלאך מן השמים... " ספר אור ישראל בשם הרד"ק ז"ל. ועיין לקמן בספר "על הגאולה" מהרב אליהו מרדכי הלוי ולקובסקי, וזה לשונו: "כל אחד מישראל, כגדולים כמו עמי הארצים, יודעים ברור, כי כשתגיע השעה, והשעון המשיחי יכה שתיים עשרה, תכף ירד המשיח מן השמים, מוכן משיח של אש", ועוד.

תפיסות כאלה התקבלו כאמונות ורעיונות יהודיים לגיטימיים בקנה-מידה היסטורי רחב.

שנית, וזה העיקר, רבים מהמקורות המצוטטים לקמן הם תקדימים לתפיסות אלה גם כיום במישור ההלכתי, דהיינו: תפיסות אלה מקובלות מבחינה הלכתית אפילו אחרי שתפיסות יהודיות מסוימות בנושא המשיח הפכו להיות מקובלות על הכל, או זוקקו מתוך אי-הוודאות והריבוי שהיו בנושא זה קודם לכן.

למשל: מאז שהרמב"ם במשנה תורה^{כא} קבע הלכות בעניין היבטים שונים של המשיח, תפיסות רבות מן העבר נדחו לטובת פסיקת הלכה אוניברסלית זו^{כב}. יש הסבורים שבעוד שייתכן שבעבר הייתה אפשרות שהמשיח יבוא מן המתים, הרי מאז פסיקת ההלכה של הרמב"ם תפיסה זו של משיח שנפטר נדחתה. ואולם המקורות המובאים כאן לא רק שאינם מבססים דחייה מוחלטת של רעיון זה מאז ימי הרמב"ם, אלא מוכיחים את ההיפך מזה. אכן, מובאת כאן רשימה של חכמים רבים אשר אינם רואים את ההלכות האלה כדחייה מוחלטת של הרעיון הזה, ולכן ממשיכים לתמוך באפשרות זו.

משום כך ראינו לנכון להביא בפני הקורא את הקונטרס, כדי שדבריהם של הצדיקים בנושא יגיעו לידיעת הציבור ויחזקו בתודעתו, וכדי שכולנו נעמיק את הבנתנו בעניין האפשרויות של ביאת המשיח.

כולכם מוזמנים אפוא לבחון את המקורות המובאים כאן ולעיין בהם. מאחר שלכל מקור יש השלכות, אנו משאירים לכל קורא

כא. הלכות מלכים פרק יא.

כב. עיין ספר כללי הפוסקים של השד"ח, בפרק על כללי הרמב"ם, שם מבאר שבכל מקום שהפוסקים אינם משיגים על דברי הרמב"ם, הרי זו ראייה שהם מסכימים עמו.

וקורא להגיע למסקנותיו-שלו בשאלה אילו מקורות, אם בכלל, עולים בקנה אחד עם השקפותיהם, או יכולים להשפיע עליהן.

ברצוננו להודות לכל אלה שעזרו להפוך את רעיון הספר למציאות. הרשימה ארוכה עד מאוד, ואנו מודים לכל מי שהיו מקור עידוד ומוטיבציה, הגם שאין ביכולתנו להזכיר את כולם. תודות מיוחדות לאלי סובל, שהיה לנו מקור חכמה בכל משך היווצרותו של ספר זה, כמו גם היה הראשון שהציע להביאו לדפוס ואף פעל לקראת כך; בלעדיך הספר לא היה רואה אור. תודות לרבי יהושע לוי על עצותיו שלא יסולאו בפז, ועל מאמציו לעזור ביצירת קשרים לצורך פגישות ושיחות עם רבנים חשובים בענייניו של ספר זה. תודות גם לאריה גורביץ, חבר אמיתי ומעודד בלתי נלאה, אשר היה אוזן קשבת ויעץ לנו בכל פרט ופרט הקשור לספר. ואחרונות חביבות – משפחותינו: תודה על התמיכה והאהבה שאתם מרעיפים עלינו לכל אורך הדרך. יהי רצון שנזכה כולנו לראות בביאת משיח צדקנו, בין מן החיים בין מן המתים, במהרה בימינו, אמן²².

אליהו פרידמאן

מנחם מענדל הכהן בארענשטיין

ה' אב ה'תשפ"ג – שנת הקהל

כג. יש להעיר בדרך אגב, כי הרה"צ רבי יונה הורוויץ, הרבי מבוסטון שליט"א הורה לי את ההוראה המופלאה, לומר בספר זה ש"אמן" גימטריא אידהנוי"ה, ב' שמות של הקדוש ברוך הוא (ובפרי עץ חיים שער אמן נאמר: "כבר כתבנו בכוונת אמן שהם ב' יחודים הוי-ה א-דני"), ושזה נוגע לגאולת ישראל מצד הכנתו וגם מצד גילויים לעתיד. ולא זכיתי לכתוב על כך בהרחבה.

תוכן

כ	מאמרי חז"ל
כא	ראשונים
כד	אחרונים

מאמרי חז"ל

אמר רב אי מן חייא הוא כגון רבינו הקדוש אי מן מתיא הוא כגון דניאל איש חמודות.

בבלי סנהדרין צח, א

אמר רב נחמן אי מחייא הוא כגון רבינו הקדוש אי ממתיא הוא כגון דניאל איש חמודות.

ילקוט שמעוני ג"ך תהלים רמז תתו, לקט מדרשים על ג"ך פרק שמונה מאות ושש ד"ה לפני שמש ינון שמו

ר יהודה בר' סימון אמר בשם ר' שמואל בר יצחק: הדין מלכא משיחא אי מחיא הוא דוד שמיה אי ממיתיא הוא דוד שמיה.

מדרש רבה איכה פ"א, נא

מלכא משיחא אי מן חייא הוא דוד שמיה ואי מן מתייא הוא דוד שמיה.

זוהר ח"א פב, ב

ט' יכנסו בחייהם בג"ע. ואלו הן חנוך בן ירד ואליהו ומשיח וכו'.

דרך ארץ זוטא פרק א משנה יח

תשעה נכנסו בחייהם לגן עדן ואלו הן חנוך ומשיח וכו'.

ילקוט שמעוני בראשית רמז מב

ראשונים

אי מן חייא הוא כגון רבינו הקדוש: אם משיח מאותן שחיים עכשיו ודאי היינו רבינו הקדוש דסוכל תחלואים וחסיד גמור הוה כדאמרינן בבבא מציעא (דף פה.). ואם הוא מאותן שמתו כבר^א היינו דניאל איש חמודות^ב. שגדון ביסורין בגוב אריות וחסיד גמור היה והאי כגון לאו דווקא. ל"א כגון רבינו הקדוש כלומר אם יש דוגמתו בחיים היינו רבינו הקדוש ואם דוגמא הוא למתים היינו כגון דניאל איש חמודות.

רש"י סנהדרין צח, ב, לפי גירסת הע"י

בפתחא דקרתא: נראה למורי לא בפתח העיר ממש, אלא גן עדן הוא כנגד כל העולם, וקאמר ליה דבאותו צד של גן עדן שכנגד פתח העיר משיח שרדי.

רש"י שם עמוד א

בחלק בסנהדרין בענין משיח עתיד הקדוש ברוך הוא להקים

א. ובספר 'מבאר הפשט' על מסכת סנהדרין כתב: על כל פנים לפי הפירוש הראשון ברש"י יוצא, שמושיח יכול להיות מאותם שמתו כבר! שהרי מבואר בגמ' שייתכן שהמשיח יהיה דניאל עצמו (דהכוונה לדניאל עצמו ולא כגון דניאל). עכ"ל. ובשיעור של הרב הרשל שכטר שליט"א אמר: ואם המשיח יהיה מן המתים.. מת אומר שהוא יחזור לחיים וישמש כמלך המשיח, כך רש"י לומר את הפשט הראשון.

ב. ובספר 'ארץ ישראל ובעיותיה' מאת ר' שמראל הרמן כתב: משמע שמושיח יכול להיות מחו"ל כגון רב נחמן, או מארץ ישראל כמו רבי או מג"ע כמו דניאל איש חמודות.

ג. ולהעיר מלקו"ש חכ"ד עמ' 57 וז"ל: "ומסתבר לומר, שענין של אגדתא יש להעדיף גירסת הע"י. כי נוסף על השייכים ללימוד כל הגמרא – נוספו גם לומדי האגדה, ומכיון שרוב לומדי האגדה הוא בעין יעקב (כמנהג ישראל), הנוסחאות שבו מבוררות יותר, ע"ד מ"ש הרשב"א (שו"ת המיוחסות לרמב"ן סי' צו) בנוגע לדברי השבושים בנוסחאות הירושלמי מפני 'מעוט השנחות הלומדים' עכ"ל.

לישראל דוד אחר וכו' עד כגון קיסר ופלגי קיסר פידוש מלך ומשנה למלך בן דוד בן ישי מלך ודוד אחר שני לר'. .

ספר הערוך ערך קיסר

על הפסוק "... ואת דוד מלכם אשר אקים להם", כתב הרד"ק וז"ל: "ועבדו, אשר אקים להם, אפשר שאמר זה על דוד המלך שיקימו מעפרו בעת תחיית המתים ואפשר שיאמר על משיח בנו ויקרא שמו דוד".

רד"ק על ירמיה ל, ט

ואל יקשה עליך שיהיה מלך המשיח מן הקמים בתחייה, כי כבר נסתפקו על זה בפרק חלק ואמר רב אסי אם מן חייא הוא כגון רבינו הקדוש ואם מן מתחייא הוא כגון דניאל איש חמודות.

ישועות משיחו לאברהם בנאל, חלק שני עין שני פ"א

ועל זה אמר רב אי מן חיי כגון רבינו הקדוש אי מן מיתו כגון דניאל איש חמודות אמר רב נחמן בר יצחק אי מן חיי כגון אנא דכתיב והיה אדירו ממנו. ולמדנו ממאמר זה שלשה לימודים הא' שהיה דניאל מזרע בית דוד מגזע המלוכה ונצר משרשיו עד שלכן אמר רב אסי שיתקיים בו ודוד עבדי נשיא להם לעולם, והלימוד השני הוא שהיה דעת השלמים האלה מסכים לדעת הרמב"ן בתחיית המתים, שאמר שהקמים בתחייה ישתמשו בחושיהם

ד. "ועבדי דוד מלך עליהם, משמע שדוד המלך בעצמו יהי' מלך המשיח וכשיטת הערוך בערך קיסר, אולם רש"י בסנהדרין צ"ח ב' כתב שדוד המלך לא יהיה מלך המשיח אלא דוד חדש מלך, וצ"ל ועבדי דוד קאי על המלך המשיח שנקרא דוד, ועיין ברד"ק שכנראה נספק אם מלך המשיח יהי' דוד אחר או דוד בעצמו יעו"ש". ספר דעת יצחק דף ריו, מאת רב אברהם יצחק סורוזקין.

ה. רש"י מדייק מלשון הפסוק 'ודוד עבדי נשיא להם' נשיא ולא מלך, כי מלך המשיח יהיה משהו בשם דוד, אבל דוד בן ישי יהיה רק המשנה למלך. דוד החדש שהקב"ה יקים לנו לעת"ל, הוא יהיה חזקתי, הוא קיסר. 'ופלגי קיסר' יהיה דוד בן ישי. כך דעת רש"י. אולם בספר הערוך, סוכר להיפך שדוד בן ישי שהיה, הוא זה שגם יהיה לעת"ל מלך המשיח, ודוד החדש יהיה המשנה למלך". ספר שערי יצחק מאת הרב יצחק רצאבי.

ובעניני העולם הזה כשאר החיים, ולכן אמרו שאולי יהיה מלך המשיח המולך על ישראל בזמן הגאולה אחד מן הקמים בתחיה שיהיו מזרע דוד כאילו תאמר שיהיה ממשפחתו.

מעניני הישועה לאברכנאל, מעיין ה תמר ב

ועבדו, אשר אקים להם

אפשר שאמר זה על דוד המלך שיקימו מעפרו בעת תחיית המתים ואפשר שיאמר על המשיח בנו ויקרא שמו דוד:

רד"ק ירמיהו ל', ט

אמר רב אי מן חייא הוא אם משיח מאלו שחיין עכשיו הוא כגון רבינו הקדוש הוא שהיה חסיד וסובל חלאים, ואם מן הדורות הראשונים שמתו הוא אין דוגמתו בהם, אלא דניאל איש חמודות שהיה מזרע דוד והיה צדיק גמור ונידון ביסורים שהשליכוהו לגוב אריות.

יד רמה לסנהדרין צח, ב

אחרונים

עיינ פירש"י. וע"פ מ"ש במ"ר כי משיח נולד כבר בעת חורבן הבית ונלקח מבני אדם לגן עדן, מיהו שאר ענין סובלי חלאים שהוא יתיב ביניהם לא ידענו למה הם באים לשם. ומה שפירש"י דרומי אותו פתח שכנגד רומי הוא, דחוק דכל העולם כולו אחד מס' בגן עדן וקשה לכיין פתחה כנגד רומי. ויותר נ"ל דרומי מלשון דרום דהיינו שיש לגן עדן פתחים מארבע רוחות העולם וקאמר אפתחא של צד דרום הוא יתיב.

מהרש"א סנהדרין שם

אי מן מתיא הוא כגון דניאל כו', שהיה לו ממשלה אזל נ"נ וגם אזל מלך פרס. ועי"ל כולה מלתא לענין יראת חטא כדאמר בסוף מס' סוטה מדמת רבי בטלה יראת חטא ואמר ר"נ לא תתני יראת חטא דאיכא אנא וק"ל.

מהרש"א שם

וכפל הענין ושינוי הלשון יתבאר ע"פ דבריהם ז"ל (גמ' סנהדרין) שאמרו שאם תהיה הגאולה באמצעות זכות ישראל יהיה הדבר מופלא במעלה ויתגלה הגואל ישראל מן השמים במופת ואות כאמור בספר הזוהר (ח"א קי"ט, א. ח"ג רי"ב, ב) מה שאין כן כשתהיה הגאולה מצד הקץ ואין ישראל ראויים לה תהיה באופן אחר ועליה נאמר (זכריה ט, ט) שהגואל יבא עני ורוכב על חמור¹,

1. הובא גם במהרש"א על מנחם בן חזקיה.

2. "רצונו לומר מכל מקום יבא הגואל להם באחת מב' דרכים הללו, או ירד מן השמים מלאך, והוא המשיח, ויבא עם גילה ודגנה, והוא שאמר דרך כוכב, שירד מן השמים כמין כוכב, או אם יהיה באופן אחר, כעני רוכב על החמור, כמו שבא משה ע"ה את ישראל ממצרים וקם שבט מישראל". ספר "מאור החיים", ליקוט דרשות של האור החיים מפי תלמידו.

והוא מה שאמר כאן כנגד גאולת אחישנה, שהיא באמצעות זכות ישראל שרמזו במאמר "אראנו ולא עתה" אמר "דרך כוכב", שיזרח הגואל^ח מן^ט השמים^י.

אור החיים הקדוש פרשת בלק כד, יז

לפי שיש עוד אופן בזכות גדול דעם ענני שמיא כבר אינש אתא וכמ"ש בסנהדרין צ"ח ע"א שם, לכן אמרו על אופן זה בסנהדרין שם ל"ז ע"ב אם מן מיתא הוא דניאל איש חמודות.

שרי חמד פאת השדה מערכת האל"ף אות ע'

כבר האריכו ספרים הקדושים, וכעת ראיתי מאמר נחמד מאד מהגאון הקדוש רבי אלחנן וואסערמאן זצ"ל בענין צדיקים שיחיו מקודם תחיית המתים בעת ביאת המשיח, דהא גמרא מקשה על משיח עצמו אי בא ממיתיהו או מחייהו, כלומר מן המתים שיחיו או מן החיים, הרי איכא מ"ד שמשח יקום קודם שיקומו כל המתים, ולכן בודאי אהרן ובניו ומשה יקימו בתחלה^א.

ספר קדושת היום מר' אלחנן (בונים) וסרמן הי"ד

ח. "מ"ש באור^ח הק' פרשת בלק עה"כ וקם שבט מישראל שיבוא בדרך הטבע, זהו דברי הש"ס בקצת ביאור, שאם זכו יבוא אר" משמיא, ופי' בזה הכתוב דרך כוכב מיעקב, שאז יהי' ביאתו בדרך פלא שיראו כי בא הגואל משמים כמופת, ובלא זכו יבוא עני ודוכב על חמור, ופי' בזה הכתוב וקם שבט מישראל שיחיו ביאתו בדרך הטבע כמו שבאו משה ואהרן למצרים רוכבים על החמור ילידי אשה בדרך הטבע". ספר ויואל משה עמ' קכו-ט.

ט. "כי אם תהיה באמצעות הכנת ישראל יבא הגואל מלאך ה' בעמוד אש מוצב ארצה וראשו בשמימה". אור החיים שמות כא, יא.

י. ועל דרך זה כתב בספר יסודי התורה דף לא: "אבל קצת חכמי הגמרא והמדרשים חזרו הקדוש דרך אחרת יש להם כי מלך המשיח יופיע בהדר כבודו עם ענני שמיא והמקדש ירד בגוי ומשוכלל מן השמים ושער הענינים גם כן יהיו באופן היותר נשגב ונעלה. ויפה כתב הרמב"ם ז"ל שאלו הדברים לא יודעו על בורין אך יהיו עד שיהיו".

יא. ועיין עוד בספרו שקל הקדוש עמ' נח: "וגם במס' יומא ה: איתא משה ואהרן יקומו בתחילה והרכה ספרים אמרו דבריהם בענין הנ"ל, וראה מש"כ הגאון הצדיק הקדוש רבי אלחנן וסרמן זצ"ל בתחיית המתים של צדיקים בתחילה וזו המחלוקת בסוף מס' סנהדרין אי משיח יבוא ממתים או מחי, כלומר מן המתים או מן החיים".

ויהיו נא שדיך כאשכולות הגפן, יבואר עפ"מ דאי' (בסנהדרין צ"ח ע"ב) א"ר נחמן אי מן חייא הוא כגון אנא כו' אמר רב אי מן חייא הוא כגון רבינו הקדוש אי מן מתיא הוא כגון דניאל. והוא תמוה מאד, דהרי באותו הדף בע"א שם מביא הש"ס עובדא דריב"ל ואליהו דשאל לו על משיח היכן הוא, א"ל יתיב אפיתחא דקרתא ויתיב ביני עניי סובלי חלאים כולן שרי ואסרי בחד זימנא והוא שרי ואסיר חד חד דילמא מבעינא דלא איעכב והוא מאמר סותרא חבירו ועוד דאיך יתכן שיהי, מן מתיא דלמא באמת מתבעי ואין. אמנם נראה לפי ענ"ד פשוט דהדבר תלוי אם יהי קץ של בעתה או קץ אחישנה שוודאי הא דמבואר שם דשרא חד ואסיר חד דלמא מתבענא לא איעכב הוא אולי יזכו ישראל ויהי אחישנה ואז באמת אין פנאי לעכב אפילו רגע דאדמוקיד וקיד זיל צלי ועווי ודלמא לשעז לא יהי' שוב בגדר זכו, כי כל אחד בעל בחירה חפשית ודוראי' דשאל ל' אימת אתי מר אמר ל' היום כו' היום אם בקולו תשמעו, והוא ממש זכו אחישנה. אבל לגאולת בעתה, יוכל להיות באמת שהמשיח יהיה מן המתים שכבר מתו ולא מן החיים שחיים עודנה, וכשיהי' עת קץ יקום מערמות העפר ויחי ויבוא ויגאלינו. והנה לפ"ז נדע אחרי אשר בקץ של אחישנה יהי' משיח מן החיים נאמר עליו כי המשיח יהי' מתוכינו ומאתנו, אבל בקץ של בעתה שאז יהי' המשיח מן המתים אשר כבר מתו הרי אינו ממנו ומתוכינו רק מחוץ לנו ולא נמנה כלל במספר עדתינו החיים היום.

ספר "יוסף באור" על מגילת שיר השירים

רבנן אמרי אהן מלכא משיחא אין מי חייא הוא דוד שמיה אין מי דמכייא הוא דוד שמיה. א"ר תנחומא אנא אמרית טעמא ועושה חסד למשיחו לדוד.

אם מן החיים הוא יהיה שמו דוד ואם מן המתים הוא יהיה דוד בעצמו.

פני משה ד"ה אין מן חייא על ירושלמי ברכות פרק ב: ד

ואם ממתיא הוא, היינו למ"ד שימות משיח הם אחר תחיית המתים, ואפשר שאף ביאת המשיח אחר תחיית המתים.

פי' ענף יוסף מדרש רבה איכה פ"א

אי מחייה. אם מאותן שהם חיים עדנה. אי ממיתא. מאותן שכבר מתו.

פי' עץ יוסף על מדרש רבה איכה פ"א פסוק נ"א

אי מחייה, או אם הוא מאותן שהם חיים עדנה או מאותן שמתו כבר.

מתנות כהונה מדרש רבה איכה שם

ראוי להבין, בשלמא אם מלך המשיח מן המתים ניחא דדוד שמיה לפי שיחיה הקב"ה לדוד לבוא לגאול את ישראל אבל אם הוא מן החיים מה צורך שיהיה שמו דוד.

ספר אנדרת אליהו, לרבי אליהו בן אברהם שלמה הכהן האתמרי (נסתלק ח' אדר ב' תפ"ט)

צ"ל אמו של משיח כי אביו ידוע שיהיה משבט יהודה מזרע דוד אם לא יהיה דוד בעצמו כדעת הזוהר... אבל לפ"ד הזוהר יהיה דוד בעצמו משיח וא"ת והא כבר מת והתחי' יהיה מ שנה אחר ביאת משיח י"ל שלא מת.... ואף אם כבר מת... מ"מ החיהו הקב"ה בשעה שהכניס שלמה הארון לבית ק"ק כמ"ש במ' תהילים ע"פ ה'העלית מן שאול נפשי...^כ

ארבע חרשים

אהן מלכא מלך המשיח הזה, אם מן החיים הוא דוד שמו ואם מן המתים הוא דוד שמו. ונראה דמשום דרב נחמן אמר אי מן חייא הוא כגון אנא ורב אמר אי מן חייא הוא כגון רבינו הקדוש ואי מן מתייא הוא כגון דניאל איש חמודות כדאי' בפרק חלק לכך אמרו רבנן דליתא אלא בין כך ובין כך דוד שמו. ויתכן דמשום דפלוגת' דרבנן היא אם התחיה בזמן ימות המשיח או לזמן רחוק אח"כ, כמ"ש בעל אור ה' לכ"א שבין שיהיה מלך המשיח מן החיים וזה כשיטת האומר דאין תחית המת' בימות המשיח, בין שיהיה מהמתים כשיטת האומר שהתחיה בזמן ימות המשיח מ"מ דוד שמו דאין צ"ל אם הוא מהמתים דודאי הוא דוד המלך בעצמו שיקום אז אלא אפילו למ"ד כי לא יהיה אלא מהחיים מ"מ שמו דוד. ואין להק' איך אפשר שיהיה דוד בעצמו דכפ' חלק דייק מדכתי' דוד מלכם אשר אקים ול"ק הקים דדוד אחר הוא דאפשר לית ליה ההוא דיוקא".

יפה מראה על מדרש רבה

ביום ההוא יהיה ה' "אחד ושמו אחד" ס"ת דוד. וע"ז נראה לי לבאר פסוקים בדברי הימים (א, ב, טו) דויד הוא השביעי, ופירש בעל אילה שלוחה שצריך לנהוג כבוד, משום הכי כתיב ביו"ד. ובדברי הימים התחלתו מהמקרא דויד הוא השביעי כאן הוא התחלה ומשם ואילך מזכירו דוד ביו"ד עד גמירא, ולא לחנם שבכאן הוא התחלה שהתחיל לכתוב דוד ביו"ד ויראה שיש פלוגתא אם משיח שיבוא במהרה בימינו הוא דוד בעצמו או בן דוד, ובעל הטורים (ויקרא כה, מט) נתן סימן או דוד או בן דוד יגאלנו. אבל הפייטן הסכים

ארון של עשר אמות, כיון שהגיע לפתח בית המקדש היה הפתח של עשר אמות והארון של עשר אמות, ואין עשרה אמות יכולין להכנס בתוך עשר אמות, ועוד שהיו טעונין בו, כיון שקב להכניסו לא היה יכול, עמד שלמה והיה מתבייש ולא היה יודע מה לעשות, התחיל להתפלל לפני הקדוש ברוך הוא, מה עשה שלמה אמרו רבותינו זכרונם לברכה חלק והביא ארונו של דוד ואמר (דברי הימים ב ו, מב): ה' אלהים אל תשכ פני משיחך. אמר רבי ברכיה בשם רבי חלבו באותה שעה היה דוד, והכל ממך לדרש, שכן דוד אומר (תהלים ל, ד): ה' העלית מן שאול נפשי חיינני מן יד בור. שמות רבה

שהוא דוד וזה לשונו קול איש צמח שמו הוא דוד בעצמו מבשר ואומר. ולכן מרומז במקרא זה כשמזכיר אצלו שהוא השביעי, התחיל להזכיר דוד ביו"ד להורות לחלוק לו כבוד שיתלה ביאת הגאולה שתביא במהרה בימינו בדוד עצמו. וצריך שתדע מה שכתב הטור א"ח סימן קט"ו בסדר הברכות של י"ח עד שבא לומר ברכה שביעית ראה נא בעניינו, ומה ראה לומר גאולה בשביעית כי היה לומר רפאנו אחד סלח לנו כסדר הפסוק (תהלים קג, ג) הסולח לכל עוונתי הרופא לכל תחלואיכי, אלא אמר ר' חייא בר אבא מתוך שאנו עתידין ליגאל בשביעית קבעוהו בשביעית, אף על גב דבששית קולות בשביעית מלחמות במוצאי שביעית בן דוד בא, מלחמות אתחלתא דגאולה היא ע"כ. והנה משמע שקבעוהו חז"ל גאולה בברכה שביעית משום שגאולה תהיה בשביעית וזהו חולק כבוד לדוד ביו"ד שהיא יהיה משיח במהרה בימינו ולא בן דוד ודאיה דוד הוא השביעי ולמה היה הוא השביעי מכח שהוא רמז על הגאולה עתידה שתהיה בשביעית במהרה בימינו אמן.

ספר ווי העמודים לבן השל"ה

ביום ההוא, אז יצמח צמח לבית דוד, ואז אקח [זרובכל] (ר"ל) הזרע שיקים ממנו או שהוא עצמו יקום בתחיה) ושמתיך כחותם, שהוא יהיה תכלית הבריאה וחותמת, וכחותמו של הקב"ה שהוא אמת וקיים לעד, כי כך בחרתי מצד הבחירה שבחר בדוד עבדו ובזרעו".

מלבי"ם על חגי ב, כג

ע"כ הוא נאמן ולא יסוד משום פעם, וכן הגם שהכסא יופסק

יג. ועד"ז כתב בפירושו לפיק א, וזה לשונו: "אם היו זוכים והיה אז הגאולה האמיתית היה מצמיח קרן לבית דוד וזרובכל היה המשיח, רק אחד ולא זכו שב זרובכל לכבל ומת שם, ועתיד לצמוח צמח מכניו באחרית הימים, כבר כתבו המפ' שלא היה בן שאלתיאל רק בן פדיה היה בן שאלתיאל ונקרא ע"ש זקנו" עכ"ל. אך כאן מוסיף את האפשרות שזרובכל יקום בעצמו לתחיה כמשיח ולא זרעו בלבד.

לפעמים בעתי הגליות בכ"ז לא יופסק לעולם, ואם יופסק כסא בניך לא יופסק כסאך, ע"ד שפירשתי מ"ש ובניתי לדוד ודוד כסאך שכסא דוד עומד שישב עליו המלך דוד בעצמו לימות המשיח שהוא דוד עצמו, וזה שכתוב כסאך יהיה נכון עד עולם.

מלכ"ם על שמואל ז, טז

כי אין לחכמים קבלה בדברים אלו כמ"ש הרמב"ם הלכות מלכים פרק יב, עד כי לא פורש אם המשיח הוא מן החיים או מן המתים כמ"ש בפרק חלק, אם מן החיים כרבי אם מן המתים כדניאל איש חמודות.

מעורר עניים מהג"ר יהודה אלקלעי

הנה אתם אומרים שמשחכם היה אלק וכן האלק, והדבר הזה לא יתכן על המשיח האמיתי, כי הוא יהיה אדם ולא א-ל ולא יהיה בו שום צד אלוקות, וכך ייעדו כל הנביאים ולא תמצא אפי' אחד מהם שאמר לא ברמז ולא בפירוש שיהיה אלק אלא אדרבה כולם פה אחד אמרו שיהיה אדם, ובפרוש ייעדו שיהיה המלך דוד עליו השלום, שיחיה אותו השם יתברך לעת רצונו ויבא לגאול לבני ישראל ולמלוך עליהם, כך ייעד לנו על ידי הנביא יחזקאל (סימן לד') והוכיח שם לדועי ישראל על שלא רעו אותנו במשפט, ובגלל זה ותפוצינה מבלי רועה ותהיינה לאוכלה לכל חית השדה וכו', ואמר (שם פסוק יג) והוצאתים מן העמים וקבצתים מן הארצות והביאותם אל אדמתם ורעיתם אל הרי ישראל וכו', ואחד כך אומר שם והקימותי עליהם רועה אחד ורעה אתן את דוד עבדי הוא ירעה אותם והוא יהיה להם לרועה ואני ה' אהיה להם לאלקים, ודוד עבדי נשיא בתוכם וכו', הנה לך נבואה ברורה שדוד המלך עליו השלום הוא יהיה המשיח שעתיד הקדוש ברוך הוא לשלוח לגאול עמו, ולו בעצמו יקים אותו השם יתברך מן העפר ויחיה אותו למלוך עלינו, וזה משמע ממלת והקימותי שרצונו לומר שיקים אותו מן העפר

מבין המתים דאם לא כן היה לו לומר ונתתי או ושלחתי להם רועה וכו', וגם מכאן נתבאר שיהיה אדם ולא א-ל הואיל ואמר ודוד עבדי נשיא בתוכם וכו', שנראה שהמשיח יהיה עבדו של הקדוש ברוך הוא ומלת עבד לא יתכן באלוהות כי העבד לעולם הוא גרוע מהאדון ואתם אומרים שהוא והבורא שווים ביכולת, וגם מדברי הפסוק נתברר שהשם יתברך הוא לבדו יהיה אלק ולא המשיח, כי המשיח יהיה בלבד רועה שרצה לומר מלך ולא אלק חס ושלוש.

וכן בזה ייעד הנביא ירמיה (סימן ל פסוק ג) "כי חנה ימים באים נאם ה' ושכתי את שכות עמי ישראל ויהודה אמר ה' והשיבותים אל הארץ אשר נתתי לאבותם וירשוה וכו', ולא יעבדו בו עוד זרים ועבדו את ה' אלקיהם ואת דוד מלכם אשר אקים להם וכו'", הרי לך שירמיהו גם כן ייעד על פי ה' שדוד המלך עליו השלום יקום למלוך על ישראל, וכן ארז"ל בפרק חלק (סנהדרין פרק יא) על הפסוק הנזכר שיקום המלך דוד למלוך עלינו, והוקשה הדבר הזה לרב יהודה מדכתיב הפסוק אשר אקים שהוא עתיד, שהי' לו לומר אשר הקים, ועל זה אמר רב יהודה אמר רב שיהיה דוד אחר, ועל זה אמר שם רב פפא והכתיב "ודוד עבדי נשיא להם לעולם" שנראה שדוד המלך עליו השלום יהיה נשיא לעולם, והשיב שכך יהיה אלא שיהיה כגון קיסר ופלגות קיסר. הרי לך שגם חכמי התלמוד הסכימו שדוד יהיה משיח, וכן אמר ר' יהודה באיכה רבתי הדין משיחא אם מן חייא הוא דוד שמיה, ואם מן קטילא הוא דוד שמיה אמר רבי תנחומא וכו', וגם כן מצינו מפורש בספר הזהר פרשת נח דף עב עמוד ב' שדוד המלך עליו השלום יהיה המשיח שיקים אותו הקדוש ברוך הוא מן העפר וז"ל: וידבר קב"ה להאי ברית ויקים ליה מעפרא הה"ד ובקשו את ה' אלקיהם ואת דוד מלכם וכתוב ועבדו את ה' אלקיהם ואת דוד מלכם אשר אקים להם אשר אקים מעפרא וכו', וגם בפרשת לך לך אמר בדרך פב עמוד ב' וז"ל: דוד מלכא לעלמין חי ואפילו ביומי מלכא משיחא איהו מלכא דהא תנן מלכא

משיחא אי מחיילא הוא דוד שמיה ואי מן מתייא הוא דוד שמיה, וכך היה מקובל לשלמים ההם שדוד המלך עלי השלום הוא עתיד להיות המשיח.

"כור מצדף האמונה ומראה האמת" ויכוחים עם נוצרים, מהחכם ר' יצחק לופיס

ובדרך דרש יש לפרש בהקדמה למפ' כי אלו היתה הגאולה על ידי ית' ולא על ידי משה לא היה לה הפסק, וגאולה העתידה שהיא על ידי הקדוש ברוך הוא לא תהיה לה הפסק. ואמרו שזה דרשו במדרש שו"ט על פסוק נושע בה' תשועת עולמים וע"כ, כל זה בלי ספק צריך פירוש כי איך יהיה זה שיבוא הקדוש ברוך הוא בעצמו בלא אמצעי שזה קשה ציורו וגם לעתיד לבוא הרי מלך המשיח אמצעי. אבל נראה שהענין הוא שלא יהיה השליח בשר ודם אך יהיה מלאך שלוח מן השמים וכלפי שהוא רוחני, כולו שכלי נק' על שם רבו כאלו ה' יתברך בא, וכמאמר ז"ל ואל משה אמר עלה וכו' זה מ"ט ששמו כשם רבו וגם מלך המשיח שיגלה במהרה בימינו הוא רוחני כמלאך ה' צבאות. כי אין במציאות אדם בשר ודם שיחיה כ"כ שנים מגזרת אדם הראשון ובודאי שנתקדש כמלאכים והוא רוחני ממש. ולזה הגאולה הבאה על ידי מלאך רוחני כבאה על ידי ית' ואין לה הפסק כחיות רוחניות שאין להם הפסק.

רב פנינים מהג"ד רפאל בירדוגו

אחר שיעברו תשעה ירחים אלו (שהמשיח נתכסה) אז יעורר הקב"ה את משיח הזה, ויציאו מגן עדן. ואותו יום שיצא מגן עדן יודעו כל העולם, כי כל בני העולם יחשבו שימותו.

פירוש הסולם על הזוהר ד"ה מלכותא והיא תקום לעלמא

והיותר נראה לזה כי משיח אינו מת כדי שיהיה נפרד רוח מנפש ושתייהם מנשמה ושלשתם מהגוף, אלא הוא חי בנן עדן התחתון מזומן לישועתם של ישראל, ונקשר נשמה ברוח ורוח בנפש ונפש

בגוף והכל יחד בגן עדן התחתון, ואין לו רשות לצאת משם עד שינתן לו רשות מלמעלה, ולזה הנשמות שיש להם רשות לדעת בצער החיים הם מגידים אל המשיח כדי שיתקן, ורשות נתן למשיח להתפשט יותר בחדרי גן עדן משאר הנשמות, אמנם אין לו רשות לעלות אל מקום הנשמה ולא לרדת אל מקום הגופים. . והוא מחולל מפשעינו וכו', ואם תאמר היאך אפשר שיהיה בגן עדן ויהיה חולה, ויש לומר שאין ענין משיח כשאר נפשותיהם של צדיקים שנסתלקו מן הגוף ואינם גוף לכך אינם בעלי יסורין, אמנם המשיח הוא בעל גוף ממש שנכנס מן העולם הזה לתוך גן עדן, שכבר נולד ולא מת אלא נאסף שם חי, אם כן הוא בגוף כשאר בני אדם וסוכל יסורין וחבורות פצע.

אור יקר לרמ"ק

ראשך עליך כו': לבא על הענין נזכירה משאמרז"ל בגמרא ריב"ל אשכחיה לאליהו דהוה יתיב אפתחה דמערתה דרשב"י ז"ל א"ל אימת יבוא משיח א"ל זיל וחיכ' יתיב א"ל אפתחא דרומי כו' א"ל ואימת אתי מר א"ל היום למחר אשכחיה לאליהו א"ל חזיתיה א"ל אין כו' ועוד א"ל אימת אתי מר וא"ל היום א"ל היום אם בקולו תשמעו ע"כ והנה באו' שהוא אפתחא דרומי פרש"י ז"ל שהוא בשמים נגד פתח רומי. . עוד למדנו מהמאמר הנזכר כי נכון ומזומן הוא משיח צדקיננו לבוא כפרי המבושל לילקט כאומרו היום אם בקולו תשמעו, כי אשמותינו מפאת עצמנו הם המעכבים ובהם היא תלוי עד יוטשו חבל אשמותינו ויבא אלינו כי מצד עצמו מוכן ומזומן הוא כמדובר. ובזה בא נבוא אל הענין הכתוב והוא אמרת אלוך' צרופה באמת, באמור הנה אמרתי לך כי לא יחסון ממך הכנות להעזר לשוב ולמהר את הקץ, אל יעלה על רוחך שיש עיכוב מצד מלכך הוא מלך המשיח שלא נולד עדיין או שלא הוכן עד עת קץ, כי הלא ראשך שהוא ראש לך הוא עליך כבר בשמים,

וכמאמר רש"י ז"ל על אומרים בגמרא דיתבי אפתחא דרומי שהוא בשמים נגד פתח רומי.

אלשיך הקדוש על שושנת העמקים ז, ז

ע"ד זה יאמר, הנה הנצנים הם שני המשיחים כבר נראו בארץ משיח בן יוסף ומשיח בן דוד והוא מאמר תנא דבי אליהו אותו הנער שהחייני משיח בן אפרים הוא, ורמזו רמזתי לעולם שאני אבא תחלה ואח"כ יבא הוא. וכזה יוכן אצלי מאמרם רז"ל שאמר יונה ללוינתו אני עתיד לבא, שהנה ראוי לדעת למה זה עתיד לחלקך לצדיקים לעתיד לבא שיאמר של זה אשר נדרתי אשלמה אך הוא כי יונה הוא הנער שהחי' אליהו והוא משיח בן אפרים וכבר נראה בארץ וכן משיח בן דוד נראה בעת החורבן כמאמרים ז"ל באיכה רבתי שגולד בעת החורבן ואחר ימים שנראה נתכסה וזהו נראה בארץ הנה כי אין כל חדש.

אלשיך הק' שיר השירים ב, יב

וכן אליהו ז"ל ושאר צדיקים שנכנסו בחייהם בגן עדן וכמו שאמרו באבות דרבי נתן תשעה נכנסו בחיים בגן עדן חנוך אליהו ז"ל ומשיח ואליעזר ועבד מלך הכושי וחירם מלך צור ויעבץ בנו של ר' יהודה הנשיא וסרח בת אשר ובתיה בת פרעה וי"א הוצא חירם והכנס רבי יהושע בן לוי, והנה אלה הצדיקים נזדכך גופם ונתעלה אחר נפשם והם קיימים בהיותם נזונים מזיו השכינה בגוף ונפש..וקבלת רז"ל במשיח בן דוד שהוא חי בגן עדן עד היום.

ספר עבודת הקודש להחיד"א

כי כל בחינת המיתה נמשך מהתגשמות הגוף, ואם נהפך הכל לרוחניות אין רוחניות מת, וזה בחינת התשעה אנשים שעלו חי לגן עדן המבואר במאמר חז"ל (דרך ארץ זוטא א') כמו אליהו ור' יהושע בן לוי וחנוך ומשיח ושרח בת אשר וכו', וגם במשה אמרו

ז"ל (סוטה י"ג:) לא מת משה אלא עומד ומשמש במדבר, וכן יעקב אבינו לא מת (תענית ה'). וזה שאמר הכתוב כאן וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים כלומר שתי יצירות. גופו מגושם עפר מן האדמה המוכן לשוב אל עפרו אם ישאר בגושמו. ונשמת הרוחנית מן החיים אשר המה חיים עדנה לעד ולעולמי עולמים. והיה עיקר הכוונה בהבריאה אשר ויהי האדם לנפש חיה, כלומר גם גוף האדם שהוא עפר מן האדמה תהפך לנפש חיה לעשות כל גופו אור רוחניות כנשמתו באופן שישאר חי לעד ולא ימות.

באר מים חיים בראשית ב, ז

ואבהן היך יקומון הכריח הענין ואמר לפי שמשיח בן דוד שהוא דוד עצמו יבא קודם תחית המתים כנזכר בסוף פרשת תולדות יצחק, לזה הוכרח להיותו קבור במקום אחר שאם היה קבור במערה אינו כבוד שיחיה הוא קודם להם אם יחייהו במקום אחר אין להם שום הקפדה.

פי' אור החמה על הזוהר

כן המשיח, בעזרת הבורא, שיזכה לאותה נשמה והכיר בעצמו שהוא משיח, ולא הכירו בו אחרים. וזהו הסוד שאמרו בזוהר ומשיח יתגלה אך לא יכירוהו שאר האנשים עדיין, ואחר כך יתגנז המשיח בגוף ונפש בההוא עמודא ע"ד שפירשנו ויבא משה בתוך הענן שנה א', ואז יסלקו אותו לרקיע כמו שמשה עלה לרקיע, ואחר כך יתגלה המשיח לגמרי ויכירוהו כל ישראל ויתקבצו אליו.

ארבע מאות שקל כסף מזהר"ו

הוא יקראני אבי אתה כו' הנה בא לאפוקי כאן סברת ההמון הסוברים שמלך המשיח יהיה מן הנולדים בעולם וימלוך ולא יטעום טעם מיתה, לא כן, כי דוד המלך הוא בעצמו המלך המשיח

שיחיהו הקב"ה ויבא ויגאול לישראל, וכדרז"ל אם מן חיים דוד שמיה ואם מן מתים דוד שמיה ובהיות דוד אדם בסוד אדם דוד משיח, והאד' לא היה לו אב כי נוצר מן האדמה והקב"ה היה אביו שהוא יצרו מן האדמה ולכן אמר הוא יקראני אבי אתה, והוא גם כן יקראני אבי אתה שכיון שמת וחזר לעפרא נפסק מהיות ילוד אשה ונמצא שגם הוא יקראני אבי אתה כי אין לו אב, לאפוקי סברת מי שאמר שלא ימות, אלא ימות ככולם וכשם שהקמים בתחיה קוראים לי אביהם ג"כ יקראני אבי אתה באומרו אלי וצור ישועתי שיצרתני מן האדמה... ובהיות שהחלק הקשה מהיסודים נוגע למלך המשיח כיון שהוא היה ראוי לכולם מוכרח שבכלל יסודים שגם יטעום גם טעם מיתה, ולכן הוצרך לומר שאומר הקב"ה עלי לבראתו בריה חדשה, שאחר שימות יחזור להחיותו דכתיב אני היום ילדתיך כלומר בראתיך כדמפרש ואזיל. וזהו אומרו וכד תיתי שעתיה אומר הקב"ה עלי לבוראו בריה חדשה כל' יתגלה וימות ויהיה גנוז עד בא שעתו להחיותו שיבא ליגאל.

אגדת אליהו בפירושו על תהילים

חזרתי על המקרא ואמרתי והיה האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש רב לכם בני לוי רומז ונרמז לביאת משיחנו שיבא ויגאלנו במהרה וימינו אמן. והוא, דעינינו הרואות בפרק חלק דנחלקו תנאי ואמוראי מי יהיה המשיח וכפי הזוה"ק... הוא מש"ד ע"ה, והווינן בה, דלא יסוד שבט מיהודה ואיך הוא בא משבט הלוי, הת' לזה דמשה כלול מכל ישראל א"כ משה עומד ע"כ של משיח דאתי מיהודה והשתא זהו מה רמזתי דכשם שאין איתנו יודע מתי קץ הפלאות דנעלמה מעיני כל חי כן אין אנו יודעים מי הוא המשיח אם דוד או משה או דוד חדש או כסברות שנאמרו שם ולזה אנו אומרים כל הבא ברוד הבא והיה האיש אשר יבחר ה' שיהיה משיח הוא הקדוש.

רבי חיים פלאגי, ספר חלקם בחיים דף לח

ואשכחן בסנהדרין דצ"ח דאמרו אי משיח ממתיא הוא כגון דניאל יע"ש. והרי מאי דאיתא בסנהדרין שם דאיהו שרי חד ואסיר חד אמר דלמ' מבעינ' דלא ליעכב ע"כ וזה שייך אי אתי משיח משום שמירת שבת דהוא מיד. אך אם אתי משיח משום משפט וצדקה לא הוה צריך לזה ולז"א לסרוסים דהוא דניאל דהוא המשיח נותן להם הבטחם על מה שעושים מהירות שלא להתעכב דזה תלוי עד שישמרו ישראל שבותותי דאז מיד נגאלין...

אברהם בן חיים פלאני בספרו אברהם את ידו

ולחיות כי ביאת המשיח היא מוכנת ומזומנת בכל יום אם בקולו תשמעו או כי נולד כבר כמו שבא באיכה רבתי בפסוק כי רחוק ממנו מנחם או שיהיה דוד המלך בעצמו כמו שאמרנו בפרשת וזאת הברכה על פסוק שמע ה' קול יהודה, הגה כמו כן צריך להיות מוכן ומזומן הנביא הטהור אשר ימשחהו.

הג"ר שאול מורטירה

ידמיה אמר בשעתו שאז נולד משיח ונתרחק מכני אדם לג"ע עד לעת קץ הימין כדאי' במדרשים.

עין יוסף על איכה רבה א, נא, כח

שם מותר לשתות יין ביו"ט כו' ע' ט"א לר"ת י"א שהקשה מהא דלר"י בניסן עתידין ליגאל כליל שמורים ולר"א בתשרי וע' ח"ס ח"ו ס' צ"ח שהאריך בזה דודאי גואל האחרון יהי' א' מצדיקי הדור כמו שהי' ביצי"מ, והשקלא וטריא קאי הכא לענין קיבוץ נדחי ישראל ברגע א' למק"א ועי"ז יתפרסם ביאתו בכל העולם יעוש"ה בכ"ז. וצ"ע שלא הביא ד' הש"ס סנהדרין צ"ח ע"ב או מן חייא כו' או מן מתיא כו' הרי דמפסיקים בזה וע"ש ברש"י ב' לשונות וע'

בט"א שם דפלוגתא דר"א ור"י הוא אם יהי' בעתה אבל אם יהי' אחישנה יכול לבא בכל יום מימות השנה.

הנהגות מהרש"ם עירובין מג, א

בשנת ת"ר היה נגמר בדעת העולם שאבי יהיה משיח, ואחר הסתלקותו היה היסח הדעת בכל העולם. אבל האמת היא, כפי מה ששמעתי מא"מ זצ"ל קודם הסתלקותו ב' דברים, כי קודם הסתלקותו הניח צוואה לכל אחד ואחד בפני עצמו. וזהו הב' דברים ששמעתי א' מפני מה אין הולכים על קברי הצדיקים כמו בחייהם. והב', מה שאמחו"ל מביאת הגאולה עד תחה"מ מ' שנה, אומר אני אימתי היה כך אם היה ביאת הגואל מקודם ב' או ג' מאות שנה היה צריך להיות מ' שנה מביאת הגואל עד תחה"מ, אבל עכשיו אומר אני שיהיה ביאת הגואל עם תחה"מ ביום אחד ולפי הב' דברים ששמעתי מא"מ זצ"ל, או"א שאבי בעצמו יקום ויהיה משיח"י.

כרם בית ישראל דף קיא, רבי מנחם נחום פרידמן משטיפנעשט זיע"א בן הרה"ק רבי ישראל מרוזין זצוק"ל

הרב הקדוש ר' יעקב ישראל מטשערקאס זצוק"ל סיפר כי זקנו הרה"ק ר' נחום מטשרנבל אמר שאע"ג דכתיב (קהלת א') זרח השמש ובא השמש, דוד הולך ודוד בא אמנם הבעל שם טוב זי"ע לפניו לא היה ואחריו לא יהיה עד ביאת הגואל. וכשיבא משיח [וועט עד זיין] ובכפל הדיבורים האלו שלשה פעמים [וועט עהר זיין], ואמר הרה"ק ר' יעקב ישראל הנ"ל כי היה המשמעות מדברי זקינו כי הבעש"ט יהיה משיח.

מאידע עינים עמ' טז

יד. ועוד בעתון מבשר תורני גילון 520: "כאשר הגה"ח רבי ישראל מרדכי זצ"ל רבה של חאטיו, הגיע להסתופף בצל רבינו בשטפנשט, פנה אליו רבינו באחת השיחות והכריז: אנו סבורים כי אבינו יהיה משיח!". ריש להעיר שהאדמו"ר משטפנשט עבר לשטפנשט לאחר פטירת אביו.

והנה במשיח צדקיננו המקווה נאמר (ישעיה נב, יג) "ירום ונשא וגבה מאוד" ודרשו רז"ל (ילקוט שמעוני) ירום מאברהם שנאמר בו (לך לך יד כב) "הרימותי ידי אל ה'", ונשא ממושה שנאמר בו (בהעלותך יא יב) "כי תאמר אלי שאתו בחקך", וגבוה ממלאכי השרת שנאמר בהם (יחזקאל א יח) "וגבוה להם ויראה להם" עד כאן.

והנה במה דאמר וגבוה ממלאכי השרת צריך על כרחך לומר גופו יהיה גבוה ממלאכי השרת דהא בכל הצדיקים אמרו רז"ל (סנהדרין צג.) גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת ומאי רבותיה ונראה דהכי פירושו ונשא ממושה בזה וגבוה ממלאכי השרת שגופו יהיה גבוה ממלאכי השרת וגופו של משה היה רק מלאך ולהב, והיינו בריה חדשה שלא היה עדיין גוף בעולם שיהיה גבוה ממלאכי השרת, והבן זה. ואם כן כל רואיו מכבד יכירו וידעו כי עכשיו נעשה בריה אחרת ואינו בסוג אדם, וכמו במשה דפתאום יראו מגשת אליו כי קרן עור פניו אם כן כיון שלא היה בסוג אדם לא מוכח שהוא מזרע אדם מזרע דוד לכך צריך משיחה וכו' ואם כן בשם משיח נודע כל מדריגתו לכך נקרא בשם זה כנ"ל. ועל פי זה מבואר הסמיכות שמן משחת קדש וגו', דהיינו דכולו קיים לעתיד לבא כדי למשוך בו משיח צדקיננו, וקשה למה צריך משיחה, הא בן דוד הוא ומגיע לו המלכות בירושה, ואין לומר מפני המחלוקת כמו דמתדיין הגמרא בכריתות (דף ה, ב) על שלמה שנמשח, דהתייגח בלא זכו שיהיה עני (זכריה ט, ט, סנהדרין צה, א) יתכן שיהיה מחלוקת עליו, אבל בזכו דאז ואזר אם ענני שמיא כבר אינש אתא (דניאל ז, יג) ואז לא יתכן מחלוקת, אם כן משיחה למה, ולא יתכן לומר דשם משיח הוא רק בלא זכו ח"ו לזה מתרץ הקרא על בשד אדם לא ייסך אז, כי הוא לא יהיה בסוג אדם, לכך צריך משיחה כמ"ש והבן כי נכון הוא בס"ד.

בש"ס סנהדרין דף צט אמר ר' הלל אין משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקי'. ודבריו אלה צריכין ביאור ובפשיטות אין להם מובן דהוי כאלו נותן יד לפושעים שכפרו ח"ו בביאת משיח והוא א' מ"ג עיקרים להאמין בביאת משיח ולפענ"ד נראה לומר כוונה נאותה בדבריו והוא עפ"י אמרם ז"ל אין מושחין מלך בן מלך והוא מטעם דמשיחה שנמשח אביו מועיל גם לבנו. ותינח מזה שנקרא משיח מטעם שנמשח בשמן המשיחה ונודע אשר חזקי' הוא נשמת משיח עיין ברשיז"ל שם, והוא יהיה לעתיד. ומעתה הכי פירוש דברי ר' הלל אין משיח לישראל פי' שלא יצטרכו עוד למשוח אותו מחדש. שכבר אכלוהו בימי חזקי' שהוא נשמת משיח ואם משיחה מועלת מאב לבן מכל שכן אם הוא בעצמו נמשח פעם אחת שוב אין צריך משיחה פעם שניה, והוא ע"ד שאמרז"ל דאם קיימא לן דקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעת"ל, לא יצטרכו עוד לקדש מחדש ואפילו גבי עזרא אמרו לזכר בעלמא הוא דעבד, ואם כן אין הפירוש שלא יבוא משיח לישראל ח"ו, אלא הפירוש שלא יצטרכו עוד למשחו פעם שנית מטעם שכבר נמשח חזקי' שהוא משיח והוא יהיה מלך המשיח גם לעתיד.

עטרת ישועה על חומש ח"א, מהר"ק מדינקוב

או דדו או בן דדו יגאלנו (כה, מט) או דדו אם יהיה הגאולה בבחינת אחישנה, יהיה דוד המלך בעצמו מלך המשיח, כי דדו אותיות דוד, ואם יהיה הגאולה בעתו, אז יהיה או בן דדו שיהיה משיח בן דוד יגאלנו את ישראל.

רבי נחום בורשטיין

קול צמח איש צמח שמו הוא דוד בעצמו מבשר ואומר. ודאוי להבין מה בא לשלול במה שמדייק ואומר הוא דוד בעצמו. וי"ל עפ"י מה שכ' בספה"ק דגל מכנה אפרים סוף פרשת בהר עה"פ (ויקרא כה, מט) או דדו או בן דדו יגאלנו, והנה איתא פלוגתא

בגמרא (סנהדרין צח, ב) מי יהיה משיח חד אמר דוד בעצמו הוא וחד אמר בן דוד וזה י"ל שמדומז שני דעות הללו בתורה, כי כתיב דודו חסר והוא אותיות דוד, וי"ל או דודו היינו דוד בעצמו או בן דודו היינו בן דוד יגאלנו במהרה בימינו אמן סלה, עכלה"ק. ועיין עוד בבעל הטורים בפסוק זה. והנה יתכן לאומר שדבר זה תלוי איך תהי' הגאולה, דאם יהיה בבחינת זכו אחישנה אז יהיה דוד בעצמו, ואם יהיה בחינת לא זכו בעתה אז יהיה בן דוד. ולכן בהושענא רבה אושפיזא דדוד מלכא משיחא, אנו מתפללים קול צמח איש צמח שמו הוא דוד בעצמו מבשר ואומר, שדוד בעצמו יבא ויגאלנו בבחינת אחישנה בכ"א.

ספר ליקוטי כרם שלמה להרה"ק מכאבוב

וכעת הדרך למדרש הנצב פתח השער, שמלך המשיח אם הוא מהחיים דוד שמו, ואם הוא ממתים דוד שמו. ראיתי שם ביפה ענף, שפירש זה תלוי במחלוקת, אם המשיח קודם לתחית המתים, או להפך, שמאן דאמר מחיים כדעת האומר אחר זמן ימות המשיח, ומאן דאמר מהמתים, כמאן דאמר ימות המשיח לאחר תחיית המתים. עד כאן. וכשאני לעצמי הייתי מפרש כפשוטו, דמאן דאמר מחיים, שפירוש נולד מאיש ואשה כרגיל כמעשה שהובא שם. וזה תוארו .. מאותה שעה באו רוחות ולקחוהו .. יעוין שם. וזה מהחיים. ואם הוא מהמתים דוד מלך ישראל בכבודו ובעצמו חי וקיים ובבוא העת מתגלה ממקומו, יהי רצון שיהיה זה במהרה בימינו בנחת שלום ושלוחה ושמחה.

בשמחה תצאו המקובל שמעון חירדי ז"ל

האמונה שמשח יכול לבוא מן המתים היא אכן לא השיטה העיקרית של היהדות אבל זו שיטה קיימת שיש מקורות התומכים

בה, וזו אמונה מותרת בגדר היהדות לפי תורה. אי אפשר ולא נכון לדרחות זאת לכתחילה כאמונה של אפיקורסים.

הרב יצחק בריידעווין (בתרגום חפשי מאנגלית)^ט

והשוב אני לנכון להודיע קצת ממה שהשיב ש"ב הגאון הצדיק ר' שמחה נתן איילינבערג ז"ל אבד"ק לבוב להרב ר' צבי קאלישר בטראן, שהוא בא בטענה אחר שבחמלת ה' עלינו מצב אחינו הולך וטוב מיום ליום, ולא יקשה בעינינו להחזיר עטרת המלכות הראשונה, ובסברתו שאין להאמין כי ה' ישלח הגואל ממרום, יש פריצת גדר כאמונתו בביאת המשיח, ואין לסמוך כלל על כל ראיותיו.

ספר אהבת ציון וירושלים

ואודיע בזה שהרב רצ"ק [הרב צבי קלישר] שלח למו"ח הרה"ק [רבי אהרן טוורסקי מטישנרביל] הספר דרישת ציון, שכתב בו דברים

טו. וכן אמר הרב אודי שרקי על השאלה האם המשיח יכול להיות מן המתים בין דוד המלך בין דניאל או צדיק אחר: יתכן, אבל שאין יש מעלה בזה שהוא מן הנפטרים, וגם שיכול להיות שהוא מן החיים.

כששאלתי אם אני יכול לפרסם זאת בספר, אמר לי "כן" אך לא נתן לי זאת בכתב. "מועצת הרבנות של אמריקה, ה-rca, החליטה שכל חבר... חייב לסמן תיבה בבקשתו להצטרף, כי הוא מאשר כי אין זו אמונה יהודית אותנטית לומר שהמשיח יחזור מהמתים ושהוא אינו אמורים להאמין לפי היהדות שמשח הולך לקום לתחייה... לדעתי הם עושים טעות. זה לא בהכרח נכון שהמשיח לא חוזר מהמתים. נראה שהרמב"ם סבור שאם משיח מת תוך כדי ניסיון להשלים את תפקידו, הוא אינו משיח [במציאות כעת]. אבל לא שהמשיח לא חוזר מהמתים [לדיוט משיח במציאות בזמן אחר]. הרמב"ם לא אומר את זה. כמו כן יש לנו בהושענות... אנחנו אומרים... שדוד עצמו ידחה משיח... חייב להיות שמשח תיאודטית יכול להיות מן המתים...". שיעור מהרב יוסף גבריאל בחופר. ועיין מה שהרב זלמן פנדל ז"ל כתוב בקונטרס שלו בשם ספר "בקרובי אקדש" שיש אפשרות של משיח מן המתים אבל זה תלוי על תחיית המתים ו"אי אפשר לחכות לה וא"א להתפלל עליה, והמתפלל על מת שיחיה היא תפילת שוא, ולכן לא מתפללין עבור תחיית המתים אלא מזכירין אותו בגבורות". וכיון שיש חיוב לצפים ביאת המשיח ולהתפלל עליו, על כן מצד החיוב לצפים על ביאתו צריך להיות בדרך מן החיים דווקא.

אשר לא כדת, שאין להאמין שמלך המשיח יבא ממרום וכי שיבת ישראל לארצו תהיה בדרך הטבע. ומו"ח התרעם על כל ראיותיו^{טז}.

הרה"ק מטשאדטקאוו, בנו של הרה"ק רבי ישראל מרוזין

ולהאומרים האלה גם ביחס ביאת אליהו תהא דומה ושוה לביאת המשיח שבזה הכל בדיעה אחת, שיבוא כמלאך נחית מן שמיא כמו שנאמר וארו עם ענניא שמיא כבר אינש אתי שנדרש בסנהדרין צ"ח על משיח.

הר"ר יואל הורוביץ בספרו מערכי לב יבא הלוי

כמלאך ה' לפניהם ע"ש, וזהו והנה מלאכי א-להים אליהו משיח עולים לקבל השליחות מהקב"ה אליהו לבשר משיח הגואל ויורדים בו לעשות שליחותם וכן נאמר הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא וזהו ויורדים בו, בו היינו באות וא"ו כו' יוקים לה... והנה אליהו הנביא עלה למעלה להיות חי וקיים, וכן דוד אמרו רז"ל דוד חי וקיים למעלה ולעת הגאולה ירדו כלם אליהו הנביא לבשר על הגאולה ודוד לגאולה.

רבי ישראל מפיקוב בספרו תולדות לוי יצחק

משיח יצטרך להיות נמשח כדי שימשך מלכותו ואיתא הרמב"ם מלך בן מלך אין מושחין אותו. ויש דעות מחולקות אי דוד בעצמו יהי' משיח או בן דוד ואם דוד הוא בעצמו משיח א"כ אין ראוי למשוח אותו. ותליא ג"כ אי למה רגשו אמר דוד בעצמו או לא (אמנם נלענ"ד להוכיח דדוד בעצמו לא יהיה משיח עפ"י מה דאיתא בילקוט סי' תרכ"א בסוכה פ' החליל שנו רבותינו משיח שעתיד לגלות במהרה בימינו א"ל הקב"ה שאל מה אתה מבקש כיון שרואה משיח בן יוסף נהרג אמר לפניו רבש"ע איני מבקש

טז. ועל דרך זה עיין בספר מאת רב משה חיים אפרים בלאך "טענת הציונים שרק שוטים מאמינים שארובות השמים יפתחו ומשיח ירד, מעוררת גועל נפש".

אלא חיים א"ל עד שלא שאלת כבר התנבא דוד אביך שנאמר חיים שאל ממך א"כ לפ"ז מוכח דדוד בעצמו לאו הוא משיח. ואם ארצה להפוכי מטרתא נראה היפך עפ"י מה דאיתא בילקוט סי' של"א לאמר לאזורים צאו עומד ומסיח במלך משיח כה אמר ה' בעת רצון עניתיך וארצך. מהו וארצך אמרו חז"ל אין סוף ליסורים שהוא מתייסר בכל דיר וכתבתי הטעם וכי טוביה חטא כו' אלא נ"ל משום דדוד הוא משיח ודוד הוא גלגול אדם שבשבילו קלקלו הצינורות ונברא יצה"ר להסית ולהדיח וכיון שהוא גרמא בניזיקין וכפרי מעלליה יאכלו. וא"כ לפ"ז מוכח דדוד בעצמו הוא משיח כן נלענ"ד וק"ל).

ספר פתח האהל מהר"ר אברהם מפרמסלא

"בש"ס תניא רבי אליעזר אומר כו' בתשרי עתידין ליגאל עיי"ש. ולהלן שם מבואר טעמיה דר"א אתיא שופר שופר, כתיב הכא תקעו בחרודש שופר וכתוב התם ביום ההוא יתקע בשופר גדול, ועי' בטורי אבן שם שהקשה, דכיון דנפקא ליה מגזירה שוה דשופר אם כן עתידין ליגאל ביום טוב של ראש השנה שהוא יום תרועה, ואם יש תחומין למעלה מעשרה איך אפשר לאליהו וכן דוד לבא בשבת ויום טוב הרי איכא איסור תחומין, ועי' עירובין (מ"ג ע"א) דלא איפשטא לן אי יש תחומין למעלה מעשרה. ועי' בשו"ת חתם סופר (ח"ו סי' צ"ח) מה שכתב גבי אליהו, שבעלותו השמימה נתפרד נשמתו מגופו וגופו נשאר הגן עדן התחתון, ולגבי נשמתו שהוא כמלאך לא שייך איסור תחומין ושפיר יכול לבא גם בשבת ויום טוב עיי"ש באדיכות. ונ"ל להוסיף ולהמתיק דהנה בסנהדרין (צ"ח ע"א) ואמר ר' יהושע בן לוי רמי כתיב וארו עם ענני שמיא וכו', וכתוב עני ורוכב על חמור, ומשני, יזכו עם ענני שמיא לא זכו עני ורוכב על חמור עיי"ש, ועד"ז יש לומר דבזכו יבא משמים כמלאך. וליכא משום תחומין, ובלא זכו יהא עני ורוכב על חמור בגופו ויש בא

משום תחומין ולא יכול לבא ביום טוב. והנה בטעמא דר"א דסבירא ליה שבתשרי עתידין ליגאל יש לומר דאזיל לשיטתו, דבסנהדרין סבירה ליה לר' אליעזר שעתידין להיגאל בתשרי שזה חודש שלימי התשובה, והבן. ונמצא דלר"א שעתידין להגאל בחודש תשרי על ידי תשובה יהיו בבחינת זכו, ויבא ארו עם ענני שמיא בנשמתו לברו .. י"ז.

יציב פתגם מחרה"ק מצאנז-קלויזנבורג

אדמו"ר שליט"א מהוסיאטין האט אמאל געזאגט איינעם אין מיטן שמועס "משיח דארץ נישט דווקא קומען אראפ פון הימל ס'איז מעגליך אז א צדיק זעל זיצן ביי דעם טיש און כאפן א דרימל אנשפארענדיק דעם קאפ אויף דער האנט און זיך אויפכאפן און זאגן איך בין משיח – ביי די לעצטע ווערטער, האט ער נאכגעמאכט ווי מען שפארט אן דעם קאפ אויף דער האנט"י"ז.

ספר חסידים מעשיות עמ' קק

אלא נראה לפרש דדעת רש"י היא דמעיסקא יבא דוד המלך שהוא חטור היוצא מגזרע ישי מלכא מכנזי דיש, ואז יתקיים בו הק דכת' ועבדי דוד מלך עליהם ורועה אחד יהי' לכלם וגו', דבתחילת

יז. ועיין בספר שפע חיים עמ' נט, וזה לשונו: "ויל"ע לגבי ביאת המשיח צדקינו בכ"א אי זה שייך לעלמא הדין או לעלמא דאתי, ואפשר שיהי' תלוי במ"ש בסנהדרין דף צ"ח ע"א זכו עם ענני שמיא לא זכו עני ודוכב על חמור, ואם יבוא עם ענני שמיא, משיח ענין שמימי שלגביו לא שייך תורה לא בשמים וסמכין על כ"ק, ונפסוק כר"א דבתשרי עתידין להיגאל. ובטורי אבן שם בר"ה דף י"א דבתשרי עתידין להיגאל היינו בר"ה גופי' כדיליף מהג"ש מכיום ההוא יתקע בשופר גדול ע"ש, וי"ל דבר"ה דייקא שישאל עושין תשובה ע"י השופר כמ"ש שהרמב"ם פ"ג מתשובה ה"ד, נעשו זכו ונתעורר ענין משיח דמשיא נחת ונתחזק פסק ההלכה כר"א דבתשרי עתידין להיגאל דור"ק".

יח. אף על פי שהוא מרגיש שם את האפשרות של משיח מן החיים, משמע בתוקף שם שמישח מן השמים עדיין אפשר אבל אין זה מוכרח. ולכאורה זה גם כוונת סבה שלו הרב ישראל מרוזין ז"ל כשאמר "כי ההמון עם חושבים שהמשיח ירד מלאך מן השמים, אבל האמת היא שאם יסכימו כל גדולי ישראל על צדיק הדור שבימיהם שהוא המשיח אזי יופיע עליו רוח ה' והוא יהיה המשיח לישראל". ולכאורה צריך לומר שהכוונה בזה הוא כמו דלעיל שאין משיח צריך דווקא לירד משמים אלא שיש גם אפשרות של מן החיים.

ימות המשיח ימלוך דוד בן ישי בקיסר ממש ולא כפלג קיסר, אבל אח"כ כששוב יתגלה דוד אחר שעתיד הקב"ה להעמיד להם שהוא נצר אשר יפרה משרשין של ישי דהיינו משיחא מבני בנוהי יתרכי, הדר נעשה לו דוד הראשון כפלג קיסר ומכאן והלאה הרי הוא שני למלך המשיח כמן דכת' ודוד עבדי נשיא להם לעולם. דלענין המלכות שהיא לעולם לא קיימת רק זאת של דוד החדש דמלכא משיחא הוי, אכן של דוד הראשון לא תהי' אך מלכות לשעה, דמשימלוך משיחא מבני בנוהי דישי תו אין דינו של דוד אלא כפלג קיסר, דמלכות לעולם לא מצינו אלא נשיאות לעולם וכדכת' ודוד עבדי נשיא להם לעולם. וזהו שכתב רש"י ודוד המלך שני לו כדכתיב נשיא להם לעולם ולא כתוב מלך, פי' דלא כתוב בו מלך להם לעולם אלא נשיא להם לעולם, ועל כרחק דמאי דכתוב אצלו מתחילה ועבדי דוד מלך עליהם וכו' הרי זה רק מלכות לשעה, דאח"כ נעשה פלג למלך המשיח ולא קיים בו לעולם דין מלך אלא דין נשיא לכו. יענין עוד בגמ' סנהדרין (צ"ח.) אמר אלכסנדר רבי יהושע בן לוי רמי כתיב בעתה וכתיב אחישנה זכו אחישנה לא זכו בעתה. ויש לפרש ע"פ הג"ל דהנך שני קיצין זכו אחישנה ולא זכו בעתה, מכוונים הם לשני משיחין ויצא חטור מגזע ונצר משרשיו יפרה, אשר האחד הוא דוד המלך דכתיב ב' ועבדי דוד מלך עליהם ורועה אחד יהי' לכלם וגו', והשני דוד אחר שעתיד הקב"ה להעמיד להם שנאמר ועבדו את אלקיהם ואת דוד מלכם אשר אקים להם דמכח הך ד"זכו", אין זוכין רק לביאת דוד המלך מלכא מבנוהי דישי דעלי' נאמרה הנבואה דויצא חטור מגזע ישי, אבל בן דוד שהוא משיחא מבני בנוהי דישי דבדידי' כת' ונצר משרשיו יפרה, אין ביאתו תלוי' בשום זכיות אך בעת קץ של "בעתה" בלבד. באופן המבואר, דמאי דקאמר בגמ' זכו אחישנה לא זכו בעתה, ענינו הוא דאי זכו אחישנה בביאת דוד המלך, דאהניא הזכות לזכות להביאו בכל עת וכמו דאיתא שם עוד בגמרא הכי אמר לך היום אם בקולו

תשמעו, ברם אי לא זכו אין לצפות כלל לביאת דוד המלך בדרך אחישנה בכל עידן, רק צריכים לחכות לעת קץ של "בעתה" אשר אז נצר משרשיו יפרה, ועל יום ההוא נאמר ועבדו את ה' אלקיהם ואת דוד מלכם אשר אקים להם.

ספר אילת השחר

יחי אדוני המלך דוד לעולם. וצל"ד, הלא היא בעצמה אמרה לו לפני רגעים אחדים והיה כשכב אדוני המלך שאמרה לו שימות. אבל לעולם חסר כתיב, כי דוד מלך ישראל חי וקיים, אך הדבר בהעלם רק באמונה שאנחנו מאמינים בזה אבל לעתיד כשיבוא משיח עוד קודם תחיית המתים, כולם יראו וידעו שדוד מלך ישראל חי וקיים כי הוא בעצמו יבוא ויגאל את ישראל, כמו שאנחנו אומרים בהושענא איש דוד בן דוד הוא דוד בעצמו, יחי אדוני המלך דוד לעולם, אותו דוד משיח, או בן ישי.

ספר לויית חן, מהרד"ק רבי נח וויינטראב

כי נשמת המשיח יושבת בג"ע בתוך קן צפור ומתלבשת באדם המוכן וראוי להיות משיח. ולכן רבי מאיר שקרא עצמו משיח נקבר בטבריה שמשם עתידין להגאל, וטבריה מושלמת למשיח ולכן יקרא קן צפור ס"ת גימטריא מאיר, לפניך בדר"ך גימטריא טבריא, ר"ל שנשמתו של משיח שהיא בקן צפור ראויה להתלבש ברבי מאיר שהוא קבור בטבריא וק"ל.

ספר טובת מראה

השטן מונה אותנו על מאחז"ל במדרש שמשיח נולד ביום החורבן תיכף בבית לחם יהודה ורוח סער נשאו כשהוא יונק אל הגן עדן והוא מתחדש לפרקים ובא לעולם כלירה חדשה או מתלבש

יט. ועיין בספר הוכוח שלו, זה לשונו: "ועוד כי יש לנו ראיות ברורות מן המקרא על ביאת המשיח, והם מכחישים ואומרים שעדיין לא בא, אלא שנולד ביום החורבן בבית לחם יהודה והורח נשאו לגן

בגוף מדומה ויושב בין העניים אפתחא דרומא רבתא וסובל יסורים חד שרי וחד אסר כידוע (יעויין סנהדרין דף צ"ח) . . ומה שאמר חז"ל דיתניב אפתחא דרומא מלא נגעים היינו במקום משפט הכהנים דרומא שם תפוס בעלילות שקר ומענין אותו לחמיר דתו והוא מוסר עצמו ליסורים על קידוש השם כמו שנאמר מעוזר וממשפט ויתן את רשעים קברו ואת עשיר במותיו (את כמו מן), כלומר ע"י רשעים המעלילים עליו וע"י עשיר כלומר כהן של הבמות ומושל הכומרים הושם בכור בית האסורים הדומה לקבר צר ודחוק. או נידון למיתה וקבר ממש, ומה שאמר מותיו לשון רבים לפי שגולד או מתלבש בהרבה זמנים שונים ונידון בעלילות בכל פעם.

ספר בריחי זחב מהג"ר ברוך בנדיט גליקסמאן

כוס חמישי של אליהו הנביא ע"ה, באחישנה הוא יהיה משיח, ולפיכך קורין וערבה בשבת שקודם פסח, ובערב פסח שחל בשבת אין קורין וערבה – כהג"ר א, שמובטח להם שלא יבוא בשבת, והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם.

ספר שבילי חיים דף ריט

וכשנשים לב נראה, שכל המנהיגים יהיו מן המתים חוץ מן משיח בן יוסף ומשיח דוד שלא נתברר אם יהיו מן החיים או מן המתים וכמ"ש רב (שם בסנהדרין) "או מן חייא הוא כגון רבינו הקדוש, או מן מתיא הוא כגון דניאל. ויש אומרים שגולד בעת החורבן ונשאו הרוח בעודו ילד ונטמן בגן עדן^{כ"א}.

תורת האדם מהג"ר יהושע וולפסון, ספר שלישי פרק ה סעיף ד

עדן עכ"ל.

כ. אבל יש אומרים שמשיח בגן עדן ומשיח מן המתים הם ענין אחד כמו בספר ישועות משיחו, באחרית הימים, ילקוט הרועים ועוד.

כא. אבל עיין ספר ערוגת הכושם מאת רבי אברהם בן עזריאל (ח"א דף רסד) שמביא מדברי ר' משה בן ר' חסדאי על תשובת רב האי גאון שהוא אומר על משיח בן יוסף שיהיה מן המתים וימליכו

ומדבריהם למדנו א' כי הגואל הגדול משיח בן דוד המודגל בפי כל ישראל, הוא היעוד האחרון והמופלא שבכל יעודי הגאולה.

ולכן אין לנו לדבר מן המשיח בן דוד שהוא סוף הגאולה. ומה יש בידינו לדבר בו. כיון שלא פורש אם הוא מן החיים או מן המתים. ואיך, ומתי יבוא נעלם מאיתנו.

מבשר טוב עמוד ט

בגמרא סנהדרין (צח:), אמר רב אי מן חייא הוא (המשיח) כגון רבינו הקדוש אי מן מתיא הוא המשיח כגון דניאל איש חמודות. פרש"י אי מן חייא הוא כגון רבינו הקדוש, אם משיח מאותן שחיים עכשיו ודאי היינו רבינו הקדוש ואם היה מאותן שמתו כבר היה דניאל איש חמודות והאי כגון לאו דוקא, אלא רבי בעצמו ממש ודניאל בעצמו ממש. פירוש, רב היה תלמידו של רבינו הקדוש ואמר רב על רבו אם המשיח מאותן שחיים בכל דור ודור זה ודאי שרבינו הקדוש הוא המשיח בדורו, ואם מן המתים הוא כגון דניאל איש חמודות, פירוש לכן נקט דוקא את דניאל יותר מכל הגדולים שבכל הדורות, מפני שדניאל התחיל להתפלל על בנין בית שני ומיד נענה כמובא באריכות בספר דניאל סימן י עיין שם, והיינו אם המשיח הוא מן המתים הוא דניאל איש חמודות כשיקום בתחיית המתים. או אולי הוא מלאך בשמים ומלמד זכות על ישראל לקרב את בנין בית המקדש. על כל פנים אנו רואים מכאן שרוב שהיה תלמידו של רבינו הקדוש אמר על רבו שהוא המשיח בדורו ולפי

על ישראל, אבל לפי דברי הגמרא בפרק חלק יש ספק בדבר. ולפי דברים אלה יש להעיר שאין חידוש כלל באפשרות שיקום מרשיע של ישראל מן המתים ופועל ישועות. ועיין במדרש (איכא רבה פתיחתא אות כד, ילקוט שמעוני על נ"ך רמז תתקצז), שמשש קם מן המתים לאחר חורבן בית ראשון בגלות ככל ידמיה הלך אצל הקברים של האבות ומשה רבינו ומשה רבינו הלך עמו לנהרות ככל ואמרו זה לזה בא מן עמדם מקברו לפדותנו מיד צרינו מיד יצא בת קול ואמרה גזירה היא מלפני ולא קרה הגאולה. ועיין עוד בספר עטרת ציון מאת רב מוצפי וזה לשונו שם: בספרי האחרונים ראינו שחקרו המפרשים לדעת ולהכיר אלו סימנים יש לו למשיח בן יוסף, האם אדם מוגדר, חי בתוכנו, או שמו יבוא וירד משמים. עכ"ל.

זה כל איש יכול לומר על רבו שהוא המשיח בדורו, כמו שאנו אומרים דוד מלך ישראל חי וקים, וכמו שכל אדם מאמין שרבו דומה למלאך ה' ככתוב (מלאכי ב, ז) "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורב יבקשו מפייה כי מלאך ה' צבאות הוא", ואמרו חז"ל (מועד קטן יז) "אם דומה הרב למלאך ה' יבקשו תורה מפיו". ועוד מלשון הגמרא הנ"ל (סנהדרין צח:) "דאמר רב אי מן חייא הוא (המשיח) כגון רבינו הקדוש, אי מן מתיא הוא המשיח כגון דניאל איש חמודות". אנו רואים שגם רב היה מסופק אם הגאולה והמשיח יהיו אחרי תחיית המתים, על ידי דניאל איש חמודות, או על ידי דניאל שנעשה מלאך בשמים כנ"ל, או בדרך הטבע על ידי רבי שהיה מקורב אל אנטונינוס מלך רומי כדאיתא בגמרא (עבודה זרה י.).

ואתה תחזה חלק ה, מהר"ר אביגדור אלבוים

[לאחרי שמביא מקורות על ביאת המשיח מן גן עדן, כותב:] ונקיט מעתה שלפי דעת רז"ל בגמרא, ובמדרשים ובזוה"ק שמלך המשיח הוא טמיר וגנוז בגן עדן ושם כבודו עד ביאתו, וכל האריכות בזה ללא צורך. ואל תשיבני הלא ממילתא דרב ורב נחמן (סנהדרין, דף צ"ח ע"ב) דאמרו אי מן חייא הוא כגון אנא, כגון רבינו הקדוש, או מן מתיא הוא כגון דניאל איש חמודות, ומאלה הדברים משמע דלא הוברר, שמשיח הוא מן הנפטרים, ודר בגן עדן, על זה אענה לך, קורא ידידי, דהני שני תנאים המה יחידים לגבי אחרים, וגם אינם מתנגדים בהחלט לדעת רז"ל, רק כמסופקים בדבר. ועיין בענף יוסף במדרש איכה רבתי פרק א' נ"ז בשם יפ"ת שהוא מפרש הדברים "אי מחיי ואם ממתיא" באופן אחר, ותו לא קשה מידי וכי תעלה על דעתך לשאול אם הוא אמת ויציב וקיים שהמלך המשיח מנוחתו בגן עדן ושם מקומו, האידך יבוא אצלנו, באיזה דמות תבניתו, כמלאך או כיליד אשה? . . על שאלות כהנה וכהנה אשיב לך, קורא אהובי,

בדברי בן סירא (ג' - י"ח): במופלא ממך כל תדרוש ובמכוסה ממך אל תחקור, במה שהורשית התבונן, אין לך עסק בנסתרות.

רבי יעקב טסלר בספרו באחרית הימים

צ"ל אמו של משיח כי אביו ידוע שיהיה משבט יהודה מזרע דוד אם לא יהיה דוד בעצמו כדעת הזוהר... אבל לפ"ד הזוהר יהיה דוד בעצמו משיח וא"ת והא כבר מת והתחי' יהיה מ שנה אחר ביאת משיח י"ל שלא מת.... ואף אם כבר מת... מ"מ החיהו הקב"ה בשעה שהכניס שלמה הארון לבית ק"ק כמ"ש במ' תהלים ע"פ ה' העלית מן שאול נפשי...

ארבע חרשים מהר' יוסף יששכר

ביאת המשיח לעולם י"א שהוא בא מגן עדן כאיש מלא חכמה, ויש אומרים שהוא מתעבר בנשמת צדיק שבאותו הדור. ונראה לי שזהו מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה זכו עם ענני שמיא, לא זכו עני ודוכב על חמור (רמז: חמור אותיות חומר, והוא הגוף). וזה גם רמז מי אלה כעב תעופינה על קיבוץ גליות על ידי ענני שמיא כמו בימי משה רבינו עליו השלום שהענן פולטם לרשעים, כך להיפך העננים שנקראו נשיאים נושאים מחוץ לארץ ישראל, אם זכו. ואם לא זכו, אז עני ודוכב על החמור (חמור אותיות חומר) דהיינו רכב מורכב מחומר של עולם הזה, וזה אודיון, אותיות אודיון

כב. וז"ל: שאו שערים ראשיכם, שלמה אמר הפסוק הזה בשעה שהכניס הארון לבית קדשי הקדשים עשה ארון של עשר אמות, כיון שהגיע לפתח בית המקדש היה הפתח של עשר אמות והארון של עשר אמות, ואין עשרה אמות יכולין להכנס בתוך עשר אמות, ועוד שהיו טענין בו, כיון שבא להכניסו לא היה יכול, עמד שלמה והיה מתביש ולא היה יודע מה לעשות, התחיל להתפלל לפני הקדוש ברוך הוא, מה עשה שלמה אמרו רבותינו זכרונם לברכה הלך והביא ארונו של דוד ואמר (דברי הימים ב ו, מב): ה' אלהים אל תשב פני משיחך. אמר רבי ברכיה משם רבי חלבו באותה שעה היה דוד, והפל ממך לדרש, שכן דוד אומר (תהלים ל, ד): ה' העלית מן שאול נפשי חייני מן ידיו בור

היוצאים במבטא, גימטריא חמוד עם שלוש אותיותיו היוצאות מבטא.

ספר יראת ה' מהרב משה עמבר

"וקרקר כל בני שת והיה אדום ירשה וגו'", ואחר כך וירד מן השמים משיח בן דוד "והאכיד שריד מעיד" שיהרוג אותם.

אור וחיים לישראל – מהר"ר ישראל הירש

והנה משה רבינו עליו השלום בעצמו יהי' מלך משיחנו, כי שיל"ה בגימטריא משה ונאמר כימי עולם משה עבדו, ודרשו חז"ל בפסוק ויתא ראשי שמשה רבינו עליו השלום יהיה מנהיגן של ישראל לעתיד. ולכן כאשר יזכו ישראל לבחי' זכו אחישנה יהיה מלך משיחנו בדרגת כולו אלוקים יותר ממלאכי השרת כי אז עם עגני שמיא אתי אינו כגדר ולא קם בישראל כמשה כי לא יקום מישראל כי יבוא נשמתו מלמעל' עם גוף רוחני מלמעלה כבר אינש ולא אינש אבל כשיהיה כגדר עני רוכב על החמוד אזי יהיה בחי' גוף מלמטה גם כן אזי יקום כגוף מישראל אזי סובב עליו הכתוב ולא קם בישראל כמשה כדברי הרמב"ם ז"ל.

ספר דרך אמונה, מנחם מנדל שטרן

ובעצם ענין המשיח, מי הוא אמור להיות בדיוק, משמים או מהארץ, מן המתים או מן החיים, רבו הדעות ואנחנו לא נדע. וכדברי הרמב"ם, שעניינם אלו לא נדע בהם מה יהיה עד שיהיה (הל' מלכים י"ב ה"ב).

ספר נועם התורה, מאת הרב מסעוד דרעי ז"ל

ד"ה אי מחיאי אי ממיתאי: בין אם משיח יבוא לפני תחיית המתים ובין אם הוא עצמו מן החיים כתחיית המתים.

פירוש דודש ציון למדרש איכה

בשם סבא קדישא ר' לייב משפאלא, על מאמר ההמוני שמזמרין הנערים ציגעלע מיגעלע כאתנאי, ואמר דיש לו מקום, דאיתא בגמ' (עי' זוה"ק לך לך פכ:) פלוגתא מי הוא הגואל, חד אמר דוד המלך בעצמו, צי גואל אם דאתי מגואל, כתנאי אתי אליבא דתנאי וכנזכר.

ספר מרגניתא דבי רבנן

משיח עצמו, בן דוד המלך, אומרת הגמרא שגולד ושמוד בשמים, עד זמן מסוים שבו יתגלה. באותה עת יבוא המשיח לארץ ומשימתו תהיה לבנות מחדש את בית המקדש, המקדש הקדוש, או לחשוף את בנייתו על ידי ה'.

דרשת הרב צבי אריה רוזנפלד

"לכבוד הרב שלום רב.

א. האם משיח יכול להיות מן המתים? ז"א מהצדיקים שנפטרו? תשובה: בהחלט כן.

ב. במסכת סנהדרין דף צח: "אמר רב אי מן חייא הוא כגון רבינו הקדוש או מן מתיא הוא כגון דניאל איש חמודות" – האם זה רק השוואה שמשיח יהיה כמותם או צדיק שנפטר גם יכול להיות?

תשובה: עיין בפירוש רש"י שם שפירש היינו שהיו בעלי יסורים, ולכן ראויים להיות משיח. והמהרש"א ז"ל פירש לענין יראת חטא".

תשובות של הרב בן ציון מוצפי שליט"א

ומצינו שרבי עקיבא חשב שכר כוכבא הוא בחינת דרך כוכב מיעקב זה דוד מלך המשיח עד שנהרג בעוונות וקרא שמו בר כוזיבא (ירושלמי תענית פ"ב ה"ה). ולא המשיך לאמין בו ולקראו הרבי שליט"א ולהתלות שהוא נסתר ונעלם עד שיתגלה שנית,

שהרי כבר יבוא שילה משה, רבינו ויגאלינו שנית (ועיין סנהדרין צח: אם משיח מן המתים הוא כגון דניאל ע"ש).

ספר אחרות ישראל מאת רבי נסים אסייג

עוד יש לציין שלפי הנוסח שאנו אומרים בהושענות רבה, וזה לשונו: 'קול צמח איש צמח שמו, הוא דוד בעצמו, מבשר ואומר', הרי שדוד המלך הוא מלך המשיח בעצמו, ואם כן פשוט שלא יצטרך משיחה.

ובהערה שם: 'עוין במה שכתב המנחת חינוך שם בסוף דבריו: ופשוט דמלך עצמו שמלך ואח"כ מרדו בו ואח"ז חזר למלכות א"צ משיחה ע"ש.

בשם רבי יצחק זילברשטיין בספרו חשוקי חמד²²

לעילוי נשמת

דליה
דוידה
בת ישראל